БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 былдан үндечалетинген

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязынын
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң,
ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1955 ЯНВАРЬ 30 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 21 (3215)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Эвилелдешкен Республикаларның Дээди Советтериниң депутаттарынга кандидаттар бүрүткээшкини (1 арын).

РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле № 625 Тыва соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы Александр Васильевич Анкудиновту РСФСР-ниң Дээди Совединин депутадынга кандидат кылдыр бүрүткээн (1 арын).

А. М. Чимбаны область Совединин депутадынга кандидат кылдыр бүрүткээн (1 арын).

Чер-чер Советтериниң депутаттарынга кандидаттар депшидилгези (1 арын).

Д. Аранчаа.—Комсомолдуң актив хуралынга илереен четпестерни узуткаар (2 арын).

С. Алеет.—Боттанган күзел (2 арын).

Т. Оюн.—Күш-ажылчы шылгарал (2—3 арыннар).

Чогаалчыларнын болгаш солуннар ажылдакчыларынын база бижикчи активтин хуралы (3 арын).

М. Кайденко.—Мал кыштагладыышкынынче кичээнгейни улгаттырар (3 арын).

Д. Сюрюн-оол.—Малдың кышкы ажаалдазын экижидер (3 арын).

Делегейниң Сталинчы шаңналынын лауреаттары Алеи Ле Леап, Андрэ Боннар (4 арын).

ТУДУГНУҢ ТЕМПИЗИН БОЛГАШ ШЫНАРЫН БЕДИДЕР

Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле бистиң чуртувус улус ажылагайыгының, эртемниң болгаш культураның бүгү адырларынга канчаар-даа аажок улуг чедишкиннерни чедип алган. Үлетпүрнүң, транспорттуң болгаш кедээ ажылагайының соксаал чок хөгжүлдезинге үндезилээш, совет улустуң материалдыг чаагай байдалы чыл бүрүде бедип турар.

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың онза сагыш салышкынының түүлдериниң бирээзи болза улус ажылагайынын бүгү адырларын мурнакчы техника-биле чепсеглеп турар аар индустрияны улам-на хөгжүдери болур. Индустрияның болгаш бүгү улус ажылагайынын хөгжүлдезиниң бедик темпилериниң дугайында сагыш салышкын бистиң чуртка тудуушкуннуң чайгылыш чок кедүргүшкүү-биле сырый холбашкан.

СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң эртиргени тудугжуларның, архитекторларның болгаш тудуг материалларының үлетпүрлериниң, тудуг болгаш орук машина тудуушкунуң, төлевилел болгаш эртем шинчилел организацияларының ажылдакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралының киржикчилериниң Кыйгырыында бистиң чуртувуста тудуг хөрөөнде улуг чедишкиннерни болгаш тудуг ажылдакчыларының мурнында салдынган сорулгаларны айткан.

Ол Кыйгырыгга Совет Тыванын тудугжулары бүгү совет кижилер-биле бир дөмей улуг кедүргүшкүн-биле ужурашканнар, үүге дээрге ында тудуг ажылдакчыларының чедишкиннери болгаш мурнакчы дуржулгазы түңнетиниң, индустриализацияга үндезилээш тудугнуң темпилерин дыка бедидериниң, оон шынарын экижидериниң болгаш бот-үнезин чиигедириниң оруктары болгаш методтары тодаргайлатынган.

Тудуг планын доктааткан хуусаазында бедик шынарлыг күүседир чорук бистиң аныяк областың байдалында онза чугула ужур-дузалыг. Партия болгаш Совет чазак совет Тыванын хоорайларының болгаш суурларының өзүлдезиниң дугайында улуг сагыш салышкынын илередип турар. Кызыл, Чадаана, Шагаан-Арыг хоорайлар дүрген өзүп, районнар төптери боттарының хевирин өскертип турар. Областың ажылчы чоннары чурталга бажыңнарын, эмнелгелерни, клубтарны, үлетпүр черлерин, МТС-терни, колхозтарда мал кажааларын болгаш культура амыдыралдың бажыңнарын ажыглалга дужаарга аңаа улуг өөрүшкү-биле ужуражып турарлар. Совет Тыванын ажыл-ишчилери совет кижилеринин чаагай байдалын бедидер дугайында Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың могат чок сагыш салышкынының илергилээшкинин оон база катап көрүп турар болгаш ол ада сагыш салышкынны өөрүп-четпишкин-биле болгаш областың социалистиг чаартылгазын доозарының хөрөөнте боттарының күш-ажылчы салышкынын кириериниң изиг чүткүлү-биле харылап турарлар.

Партия, совет организациялары болгаш областың ажылчы чоннары хоорайларда болгаш суурларда тудугларның доктааткан планнарын күүседир талазы-биле улуг ажылдарны чорудып турар. Ынчалза-даа тудугларның темпизи болгаш шынары тудугжуларның мурнында салдынган сорулгаларның негелдели-биле дүүшпейн турарын айытса чугуур.

Чоокта чаа болуп эрткен тудугжуларның область чөвүлел хуралы области тудуг ажылын экижидеринче улуг кичээнгейни салган. Чөвүлел хуралдың киржикчилери бистиң областың хоорайларында болгаш суурларында тудуг ажылдарының түннелин үндүрүп, бар четпестерни дидим-биле илереткеннер болгаш оларны узуткаарының тодаргай аргаларын айытканнар.

Чөвүлел хурал тудугнуң шынарын экижидери болгаш оон өртээн чиигедири дээш демиселдиң айтырыынче улуг кичээнгейни салган. Тудугну индустриализастаары, кол тудуг организациязы болур «Тыва тудуг» трестизинге онза ужур-дузалыг болуп турар демирбетон конструкцияларны ажыглаары тудуг ажылдарының темпизин күштелдиреринге болгаш шынарын экижидеринге төтүнмес аргаларны берип турар.

Тудуг планын чедишкиннинг күүседиринге чурт иштиниң тудуг материалдарын бүдүрери улуг ужур-дузалыг. Тудугжуларның область чөвүлел хуралы бо айтырыгга база улуг кичээнгейни салган. Тудугну ыяш, туйбу, чугай болгаш өскеда тудуг материалдары-биле хандырбайн турар организацияларга тудугжулар чөптүг негелдени тургускан. Бо дугайында тудуг материалдарының эргелелиниң (начальниги эш Заплеталов) болгаш оттулар түүлдүң чурт үлетпүр эргелелиниң (начальниги эш Борзенко) адынга шыңгыы шүгүмчүлелдер болган. Бо организациялар ам-даа чогуур инициатива болгаш удуртулга чокка ажылдап, чаа тудугларны эргежок чугула материалдар-биле хандырбайн турар. Моон соңгаар олар айытынган четпестерни шиитпирлиг узуткаарын чедип алыр ужурлуг.

Тудугжуларның күш-ажылының бүдүргүчүлүүн бедидеринге хөй күш үнер ажылдарны механизастаары болгаш механизмнерни долузу-биле ажыглаары чугула ужур-дузалыг. Ынчалза-даа бар механизмнерни долузу-биле ажыглавайн турар чоруктар бар. Ол чорук хамыктың мурнунда механизмнерни чартыындан-даа эвээжин ажыглап турар «Тыва тудуг» трестиге хамааржыр. Бар турар техниканы долу ажыглаары, тудуг чорудулгаларын, бир дугаар эвлчегде хөй күш үнер аар ажылдарны комплексилиг механизастаары эргежок чугула.

Ам, кажан области улус ажыл-агайынга улуг ужур-дузалыг чугула сорулганы — кешкүн араттарны сууржүн амыдыралче шилчидериниң сорулгазын шиитпирлеп турда, партия, совет болгаш ажыл-агай организацияларының онза сагыш салышкыны колхозтарда болгаш МТС-терде чурталга база бүдүрүлге тудугларының планын күүседиринче болгаш ажыр күүседиринче угланган турар ужурлуг. Ынчалза-даа ол сорулга бисте ам-даа багай күүсетинип турар. Колхозтарда тудуг планы бистиң области чыл бүрүде күүсетинмейн турарының фактылары бар. Барыын-Хемчик, Тес-Хем, Улуг-Хем районнарда тудуг тендии багаа чоруп турар. Бо районнарның удуртукчу ажылдакчылары тудугнуң темпилерин күштелдирер дугайында чогуур хемчеглерни албайн турары шын өвес. Колхоз болгаш кедээ тудуглар областың партия организацияларының кичээнгейниң төвүнге турар ужурлуг.

Тудуг ажылын үндезини-биле экижидери хамыктың мурнунда кижилерден, оларның энергиязындан, инициативазындан болгаш мергежилиннден хамааржыр. Партия, совет болгаш ажыл-агай организацияларының тудугжу кадрлар дугайында хүн бүрү сагыш салышкыны— чугула сорулга болур.

Тудугжуларның область чөвүлел хуралынга 1955 чылда күүседир социалистиг үлезелге алдынган. Бо чылын Кызылдың тудугжулары бус-биле ажылдаар электростанцияның, пиво заводунуң, хлеб заводунуң, дөрбениң, эт комбинадының болгаш культура албан черлериниң өске-даа тудуушкуннарын эгелээр.

Кедээге улуг ажылдар кылдынган турар. Бо чылын областың колхозтарынга 1500 хире чаа бажыңнар, малдың хөй-хөй кажаалары, тараа складтары болгаш өске-даа тудуглар кылдынган турар. Тудугжуларның область чөвүлел хуралы хоорайның болгаш кедээниң бүгү тудугжуларын 1955 чылда тудуг планын хуусаа бетинде күүседири дээш социалистиг чарышка киржиринче кыйгырган.

РСФСР-ниң Дээди Совединин болгаш чер-чер Советтериниң соңгулдаларынга белеткел-биле холбашкан ажылчы чоннарның бүдүрүлге болгаш политиктиг идепкейин баштаары, ону партияның болгаш Совет чазактың бистиң мурнувуска салган сорулгазын шиитпирлээринче угландырары партия организацияларынга алдарның хөрөө болур.

Эвилелдешкен республикаларның Дээди Советтериниң депутаттарынга кандидаттар бүрүткээшкини

РСФСР

РСФСР-ниң Дээди Совединин депутаттарынга кандидаттар бүрүткээшкини Россия Федерациязында политиктиг улуг кедүргүшкүнүн байлалынга эгелээн.

Москва хоорайның Дзержинский соңгулда округунуң соңгулда комиссиязы РСФСР-ниң Дээди Совединин депутадының кандидадынга **Николай Александрович Булганинни** бүрүткээр доктаалды хүлээп алган.

Свердловск хоорайның Кагановичиниский соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязының шиитпирлиг-биле РСФСР-ниң Дээди Совединин депутадынга кандидатка **Лазарь Моисеевич Каганович** бүрүткетирген.

Москва хоорайның Ленинградский соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязының хуралынга РСФСР-ниң Дээди Совединин депутадынга кандидатка **Георгий Максимилианович Маленковту** бүрүткээр доктаалды хүлээп алган.

Москва хоорайның Молотовский соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы РСФСР-ниң Дээди Совединин депутадынга кандидатка **Вячеслав Михайлович Молотовту** бүрүткээр деп доктаатган.

Ленинград хоорайның Кировский соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязының хуралынга РСФСР-ниң Дээди Совединин депутадынга кандидатка **Михаил Георгиевич Первухин** бүрүткетирген.

Москва хоорайның Калининский соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы РСФСР-ниң Дээди Совединин депутадынга кандидатка **Никита Сергеевич Хрущевту** бүрүткээр доктаалды хүлээп алган.

Новосибирск хоорайның Октябрьский соңгулда округунуң талазы-биле РСФСР-ниң Дээди Совединин депутадынга кандидатка СЭКП ТК-ның кежигүнү **Андрей Андреевич Андреев** бүрүткетирген.

Челябинск хоорайның Кировский соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы РСФСР-ниң Дээди Совединин депутадынга кандидатка ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Оралакчызы **Иван Федорович Тевосянны** бүрүткээн. «Главпроморрыбпромнуң» балыкчы хемезинин капитаны **Николай Константинович Плотников** Приморье крайның Сучанский соңгулда округунуң талазы-биле РСФСР-ниң Дээди Совединин депутадынга кандидатка бүрүткетирген.

Амур областа Благовещенский соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы РСФСР-ниң Дээди Совединин депутадынга кандидатка Киров аттыг колхозтуң агроному **Надежда Петровна Марченкону** бүрүткээн.

ЛИТВА ССР

Вильнюс хоорайның Калининский соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы Литва ССР-ниң Дээди Совединин депутадынга кандидатка **Георгий Максимилианович Маленковту** бүрүткээн.

Клайпеда хоорайның Ленинский соңгулда округунга Литва ССР-ниң Дээди Совединин депутадынга кандидатка **Вячеслав Михайлович Молотов** бүрүткетирген.

Каунас хоорайның Вилиямпольский соңгулда округунга Литва ССР-ниң Дээди Совединин депутадынга кандидатка **Никита Сергеевич Хрущев** бүрүткетирген.

Шяуляя хоорайның Мурнуу соңгулда округунуң округ комиссиязы Литва ССР-ниң Дээди Совединин депутадынга **Михаил Андреевич Сусловту** бүрүткээн.

Вильнюс хоорайның Леничский соңгулда округунга Литва ССР-ниң Дээди Совединин депутаттарының кандидаттарынга Вильнюстуң күрүне университединиң ректору, экономика эртемнериниң доктору, профессор **Ионас Теофилевич Бучас**; Даугайский соңгулда округунга—Даугайский районнуң «Гегужес пирмойн» колхозунуң даргазы **Бронюс Винцович Рудженис**; Жеймяйский соңгулда округунга—«Жеймяй» совхозтуң хову ажылының бригадазының бригадири, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры **Пронасионович Жмеяукас** олар бүрүткетиргеннер.

УКРАИН ССР

Украин ССР-ниң Дээди Совединин депутаттарынга кандидаттар бүрүткээшкини республикада эгелээн.

Запорожье областың Осипенковский соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы Украин ССР-ниң Дээди Совединин депутадынга кандидатка **Николай Александрович Булганинни** бүрүткээн.

Хмельницкий областың Ново-Ушинский соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы Украин ССР-ниң Дээди Совединин депутадынга кандидатка **Климент Ефремович Ворошиловту** бүрүткээн.

Киев хоорайның Кагановичский соңгулда округунга Украин ССР-ниң Дээди Совединин депутадынга кандидатка **Лазарь Моисеевич Каганович** бүрүткетирген.

Днепропетровск областың Днепропетровский-Кировский соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязынга Украин ССР-ниң Дээди Совединин депутадынга кандидатка **Георгий Максимилианович Маленковту** бүрүткээн.

Одесса областың Одесский-Ильичевский соңгулда округунга республиканың Дээди Совединин депутадынга кандидатка **Анастас Иванович Микоян** бүрүткетирген.

Киев хоорайның Ленинский соңгулда округунга республиканың Дээди Совединин депутадынга кандидатка **Вячеслав Михайлович Молотов** бүрүткетирген.

Сталино областың Славянский соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы Украин ССР-ниң Дээди Совединин депутадынга кандидатка **Михаил Георгиевич Первухинни** бүрүткээн.

Ворошиловград областың Кадиевский-Бранский соңгулда округунга республиканың Дээди Совединин депутадынга кандидатка **Максим Захарович Сабуров** бүрүткетирген.

Киев хоорайның Октябрьский соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязының хуралынга Украин ССР-ниң Дээди Совединин депутадынга кандидатка **Никита Сергеевич Хрущевту** бүрүткээн.

Украинаның КП ТК-ның бирги секретары **Алексей Илларионович Кириченко** Украин ССР-ниң Дээди Совединин депутадынга кандидатка Киев хоорайның Молотовский соңгулда округунга бүрүткетирген.

Львов областың Львовский-Сталинский соңгулда округунга Украин ССР-ниң Дээди Совединин депутадынга кандидатка **Николай Михайлович Шверник** бүрүткетирген.

Черкасск областың Чигиринский соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы Украин ССР-ниң Дээди Совединин депутадынга кандидатка СЭКП ТК-ның секретары **Петр Николаевич Поспеловту** бүрүткээн.

Харьков хоорайның Харьковский-Краснозаводский соңгулда округунга Украин ССР-ниң Дээди Совединин депутадынга кандидатка СЭКП ТК-ның секретары **Михаил Андреевич Суслов** бүрүткетирген.

Винница областың Винницкий хоорай соңгулда округунга республиканың Дээди Совединин депутадынга кандидатка СЭКП ТК-ның секретары **Николай Николаевич Шаталин** бүрүткетирген.

Республиканың Дээди Совединин депутаттарынга кандидаттарга: Киев хоорайның Печерский соңгулда округунуң талазы-биле Киевтиң механика заводунуң токары **Григорий Яковлевич Царик**, Киев хоорайның Подольский соңгулда округунуң талазы-биле № 4 идик фабриказының мастери **Мария Федоровна Ярмоленко**, Новгород-Северский соңгулда округунуң талазы-биле—Черниговтың областың Новгород-Северск МТС-ниң трактор бригадазының бригадири **Ульяна Мироновна Ребик**, Киев областың Яготинский соңгулда округунуң талазыбиле—Яготинский районнуң «Париж коммунаазы» колхозунуң звеночузу **Елена Григорьевна Береза** олар бүрүткетиргеннер.

(СЭТА).

РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле № 625 Тыва соңгулда округунуң округ согулда комиссиязы

АЛЕКСАНДР ВАСИЛЬЕВИЧ АНКУДИНОВТУ

РСФСР-ниң Дээди Совединин депутадынга кандидат кылдыр бүрүткээн

РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле № 625 Тыва соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязының хуралы РСФСР-ниң Дээди Совединге депутаттың кандидадын бүрүткээр дугайында айтырыгны чугаалашкан. Ол хуралга областың, Кызыл хоорайның профэвилел, комсомол болгаш өске-даа хөй-нитти организацияларының база парлаганың төлээлери олурушкан.

Округ комиссиязының даргазы эш Н. С. Намай хуралды ажыткан. Оон чугаалааны болза:—РСФСР-ниң Дээди Совединге депутаттың кандидады кылдыр СЭКП-ниң Кызыл Хоорком-нуң секретары эш Александр Васильевич Анкудиновту депшиткен ажылчы чоннарның хуралдарының протоколдары округ комиссиязында келген. Эш А. В. Анкудиновтуң кандидатуразын № 625 Тыва соңгулда округунуң соңгукчуларының чер-черге болгулаан бүгү хуралдары болгаш округтуң соңгулда мурнунуң чөвүлел хуралының киржикчилери чаңгыс эп-сеткилдиг деткээн.

РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле № 625 соңгулда округунга бадылатырар дугайында эш А. В. Анкудиновтуң чөпшээрел билдиришкинин эш Намай аңаа номчаан.

Округтуң соңгулда комиссиязынга келген бүгү-ле документилер болза, соңгулдалар Дүрүмүнге бүрүн дүгжүп турар деп комиссия санаан.

Ынчангаш РСФСР-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле № 625 Тыва соңгулда округунга бадыладыр кылдыр депутатка кандидат эш **А. В. Анкудинов** бүрүткетирген.

А. М. Чимбаны область Совединиң депутадынга кандидат кылдыр бүрүткээн

Январь 27-де область Совединге соңгулдаларның талазы-биле Кызылдың тицографский № 5 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязының хуралы болган. Ук хуралга хөй-нитти организацияларының төлээлекчилери база олурушкан.

Комиссияның даргазы эш Б. У. Тагба хуралды ажыткаш, эш Александр Маныгеевич Чимбаны депутатка кандидат кылдыр депшиткен организацияларның болгаш коллективтерниң нитти хуралдарының протоколдарын база ол округка бадылатырар дугайында эш Чимбаның билдиришкинин олурушканнарга таныштырган.

Депутатка кандидаттың депшидилгези соңгулдалар дүрүмүнге бүрүн дүгжүп турарын барымдаалаш округтуң соңгулда комиссиязы ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң депутадынга кандидат кылдыр эш **Александр Маныгеевич Чимбаны** бүрүткээн.

СИЗИМДЕ АГИТПУНКТ

САРЫГ-СЕП (**Телефон-биле**). Каа-Хем районнуң Сизимде ыяш ажыл-агай чери 1954 чылдың бүдүрүлге планын хуусаазының бетинде ажыр күүсеткен.

Коллектив чоокта чаа болган хуралынга бо чылдың баштайгы кварталының онзалдазын бир ай бурунгаар азы соңгулдалар хүнүнге уткуштур 150 хуу күүседирин хүлээнген. Белеткелчилериниң ортузунда социалистиг чарыш ажыл-ишчи улам калбарып турар.

Партийжи-организастыг, политкижизидилге ажылы кайда эки тургустунган болдур, ында ажыл чедишкиннинг болуурун практика улам бүзүредип турар. Коллективте парторганизация (секретары эш **Белов**, **күш-ажылдың бүдүргүчүлүүн бедидеринге**, продукцияның шынарын экижидип, бот-үнени чиигедиринге кол кичээнгейни салып турар.

Сизимде көрүштүг деритинген агитпункт (эргелекчизи эш Елохов) лекцияларны үргүлчү организастап, агитаторларның сургаалдыг болгаш дуржулга солчурунуң хуралларын доктаамал чорудуп турар. Агитаторлар тайылбыр ажылын бүдүрүлгениң амыдыралынга холбаштыр, мурнакчыларның үлегерин калбартырынче, социалистиг чарышты үре-түңнеллиг болдурарынче угландыр чорудуп турар. Агитколлективте Казанцев, Моношкина, Потылицын ышкаш дуржулгалыг агитаторлар хөй.

Чер-чер Советтериниң депутаттарынга кандидаттар депшидилгези

Январь 26-да Кызылдың алгы заводунуң ажылчын, албан-хаакчылары ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң депутадының кандидадынга заводка хөй чыл иштинде ажылдап келген дуржулгалыг мастер **Оюн Кертик-оолович Хуреклени** коллективтиң нитти хуралындан чаңгыс үн-биле депшиткен.

Кедээ ажыл-агайның область эргелелиниң албан-хаакчыларының болгаш ажылчыннарның соңгулда мурнунуң хуралындан Кызыл хоорай Совединиң депутадының кандидадынга Тыва область Совединиң күүскомунуң даргазы **Александр Маныгеевич Чимбаны** депшиткен. Хуралга санал берип чүве чугаалаан эштер Зайцев болгаш Баркалов кандидаттың ажыл амыдыралын чугаалап, эш Чимба дээш бадылаашкынын бөөрүнче коллективти кыйгырган.

Кызылдың электри станциязының ажылчыннарының, инженертехниктиг ажылдакчыларының нитти хуралы хоорай Совединиң депутадының кандидадынга СЭКП Тыва обкомунуң бирги секретары **Салчак Калбанхорекович Токаны** депшиткен.

Ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң депутадынга кандидат депшидиишкининин хуралы облпроектиниң коллективинге бедик кедүргүшкүнүг эткен. Хуралдың киржикчилери архитектор эш **Валентин Александрович Харламовту** хоорайның № 31 соңгулда округунуң талазы-биле депутатка кандидат кылдыр чаңгыс эп-сеткилдиг депшиткеннер.

Тыва областың национал театрының коллективинин нитти хуралы болган. Ол хуралдан областың национал театрының артизи эш **Наталия Ивановна Соколикти** ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң депутадынга кандидатка чаңгыс эп-сеткил-биле депшиткен.

Хуралдың киржикчилериннен аңаа санал берген кижи бүрүзү-ле эш Н. И. Соколиктиң дугайын чугаалап, ол болза, хоорай Совединиң депутаты болур хүлээлгени база болуунуң соңгукчуларының идегелин ак-сеткилдиг күүседип шыдаар дээрзин бүзүреткеннер.

Кызылдың № 2 ортумак школаның башкылар коллективи ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң депутадынга кандидат депшидери биле чыглып келгеннер.

Школада партия организациязының массалыг хуралынга башкы эш **Папийоол** сес алгаш, Кызыл хоорай Совединиң депутадының кандидадынга школаның өөредилге эргелекчизи эш **Дорму Былдыйоолович Ондарның** кандидатуразын ол санаадаан.

Башкы эш Арагачы мынча дээн:

—Эш Ондарны эки билир мен. Ол, Ленинградта А. А. Жданов аттыг күрүне университединиң дооскан, ынчан ол бистиң бөлүктүң комсоргу турган. Ол, хөй-нитти-жи болгаш онзашкан ажылынга кызымаккайын көргүскен. Ынчангаш оон кандидатуразын деткиир мен — деп чугаалаан.

Башкы эш Конгарова сөс алгаш, депутатка кандидат кылдыр депшидип турар эш Ондар соңгукчуларның идегелин алдарлыы-биле күүседип шыдаар деп чүвеге идегевишаан, соңгулдалар хүнүнде шупту чаңгыс кижи дег бадылаашкынын бөөрүнче соңгукчуларны кыйгырган.

АК-ТУРУГ. (**Телефон-биле**). Ленин аттыг кедээ ажыл-агай артелиниң колхозчуларының нитти хуралы Чаа-Хөл район Совединге депутаттарның кандидаттары кылдыр; колхозтуң агроному эш **Дарья Ильинична Сергееваны**, ол колхозтуң даргалы эш **Кузьма Николаевич Федотовту**, Ак-Туруг кедээ Советтиң даргазы эш **Михаил Шырапович Даваана** депшиткен.

Соңгулдалар хүнүнге күшажылчы белектиг ужуражыр сорулга-биле улам бедиткен хүлээлгелер ол хуралга алдынын турган. Часкы тарылгага хереглээр үрезини белен, оон 80 хуузун арыглаан алган, машина-чепсек, дериг-херексел четчелетинип турар. Бо чылдың тудуунга четчир 1270 кубометр ыяш Кожай сынында бүрүн белеткетинген, ону февраль 25-ке чедир бүрүн сеертүп алган турар.

ЭРЗИН. (**Телефон-биле**). «Сталинчы орук» кедээ ажыл-агай артелиниң колхозчуларының хуралы бедик кедүргүшкүнүг болуп эткен. Мөрен кедээ Советтиң депутаттарының кандидаттарынга хөй-нитничи, улустуң өзүлүг айбычызы болуп шыдаар кижилерни, колхоз бүдүргүзүнин мурнакчыларын ол нитти хуралдан депшиткен.

Депутаттарның кандидаттарының арызында колхозтуң сүт-бараан фермазының бызаа ажакчызы эш **Шимит Топчаевна Шожуннайның** ады база бар. Төрөөн колхозунга ол дыка хөй аныяк малдарны өстүрүп берген, амгы уеде оон ажаалдазында 46 бызаалар болгаш аныяк 50 инейтер бар, шуптузунуң күжү семис.

Нарында ортумак школаның коллективинин хуралындан Нарын кедээ Совединге депутаттың кандидадынга эш **Иван Федорович Моляновту** бир үн-биле депшиткен. Эш Молянов ол школада үш чылын эки башкылап, чоннуң хүндүткелинде бүргеткен ажылдап турар.

Таджикистанда часкы тарылга

СТАЛИНАБАД. Таджикистанның мурнуу чүгүнде чылыг агаар мурнуку хевээр турып турар. Чамдык хүннерде температура 17—18 градус чедир чылыг болуп турар. Куляб областын Вахш унунуң районнарының соон дарый тараа культураларының тарылгазын Гуссар унунуң колхозтары эгелеп киришкен. Кызылтасты болгаш арбайны 12300 ажыг гектарны чажыш тараан. Часкы тарылга-биле чергелештир республиканың колхозтары күзүн тараан тарааларының чемгерилгезин чорудуп турар.

(СЭТА).

Комсомолдуң актив хуралынга илерээн четпестерни узуткаар

Чоокта чаа Кызылга болган областың комсомол активинің хуралынга область күш-культура болгаш спорт ажылының байдалының дугайын чугаалажып эрткен.

Областың күш-культуржулары спорттуг улам массалыг болдурар талазы-биле эрткен чылга бодааргa бо чылын элээн чедишкиннерни чедип алган. Областа спорттуң хөй-хөй маргылдааларын чоруткан, анаа эң дээре 2.826 күш-культуржулар киришкен. Шилиндек спортсменнер Иркутск, Новосибирск, Улан-Удэ, Томск хоорайларга болгулаан маргылдааларга база киришкен. Аныяк спортсменнер өзүп турар. Областың элээн хөй школачылары Ленинградка болган республиканың маргылдазынга киришкеш, сески черни эжелээн. Абрасимов, Кураева («Динамо»), Чучулина («Урожай»), Ефимов, Хомушку («Искра»), Беган («Колхозчу) олар спорт талазы-биле дээре түннелдерни көргүзүп турарлар.

Эрткен чылдың кышкы сезонунда эрткен бүгү-эвилелдің комсомол-профсоюзтуң хаак крозунга чеди муң ажыг комсомолчулар болгаш аныяктар киришкен. Олардан дөрт муң чедир кижи «ГТО» болгаш «БГТО» демдектерниң нормазын дужааган. Бин-Хем Кызыл районнуң болгаш Кызыл хоорайның комсомолчулары, аныяктары аңаа идепкейлиг киришкен.

Ооң-биле чергелештир күш-культура болгаш спорт ажылында четпестер ам-даа хөй болуп турар. Массалыг спорт ажылы бисте ам-даа эки калбарбайн турар. Область төвүнге болуп турар спорт маргылдааларга чүгле район төптеринден, Кызыл хоорайдан, өөредилге черлериннен күш-культуржулар кээп киржип турар. Ынчаарга көдээниң аныяктарын спортче хаара тудар ажыл бисте ам-даа четпес тургустунган.

Спорттуң янзы-бүрү хевирлериниң мергежилгелерин массалыг болдурарынга школаларда күш-дамыр кижизидилгезиниң ажылы бедик деннелге тургустунганындан улуг-биле хамаржыр. Облоно, ооң районда киллистери болгаш ортумак, чеди чыл школаларның директорларының талазындан олче кошкак кичээнгей салып турар. Школаларның хөй кезиинде күш-культура шөлдери таарымчалыг байдалдарга тургустунмаан. Школалар күш-культура болгаш спорттуң дериг хөрекселдери-биле четче хандыртынмаан. Күш-культура башкыларынга тускай мергежилдиг кадрлар шилитинмейн турар.

ВЛКСМ обкому болгаш областың күш-культура болгаш спорт комитеди күш-культура болгаш спорт ажылында четпестерни узуткаарының тодаргай хемчеглерин албаан. Спорттуң эки тура ниитилелдери «Искра», «Урожай», «Металлург» четпес ажылдан турар. Ооң албан организация черлеринде кудуку организацияларында ажыл багай тургустунган, олар коллективтиң аайы-биле күш-культураның болгаш спорттуң массалыг болурун чедип албаан.

Күш-культура болгаш спорттуң массалыг болурунга чугула хереглетинер лыжа, коньки болгаш өске-даа түүлдер-биле күш-культура коллективтери четпес хандыртының турар. Областың хереглекчилер ниитилелиниң баштаар чери күш-культура болгаш спорттуң дериг-хөрекселдериниң районнарда материалдыг базаларны өөренип көрбейн турар. Ооң ужурундан чамдык районнарда лыжа, коньки болгаш өске-даа түүлдер чок болуп турар.

Комсомол активиниң хуралының киржикчилери областың күш-культура болгаш спорт комитедин, ооң даргазы эш Горбуновту шыңгыы шүүмчүлээн. Ылаңгыя комитеттиң коллегиялдыг органы бүдүн чыл дургузунда чаңгыс-даа катап чыылбаан. Районнарда күш-культура комитеттериниң ажылдакчылары-биле хуралдар, семинарлар кылбайн турар.

ВЛКСМ райкомнары кедээде аныяктарның болгаш комсомолчуларның ортузунда тайылбыр массалыг ажылдарны кошкак тургускан. Ооң ужурундан олардан областың, районнарның спорт маргылдаларынга шилиндектер үнмейн турар. «Колхозчу» деп эки-тура ниитилелиниң ажыл-чорудулгазынга практиктиг дузаламчыларны күш-культура болгаш спорт комитеди көргүспейн турар. ВЛКСМ райкомнарның секретарылары, ооң ажылдакчылары күш-культура болгаш спорттуң хөрээн чугулалап көөр чорук чугула.

Профэвилелдернин черчер комитеттери, комсомол болгаш спорт организациялары областың комсомол активиниң хуралынга илерээн четпестерни узуткаарының тодаргай хемчеглерин ап, эки-тура спорт ниитилелдериниң кудуку коллективтериниң ажылын экижидери чугула.

Д. АРАКЧАА.

Киев. Пропагандист В. Г. Орловский СЭКП төөгүзүн өөренириниң талазы-биле белгүмде кичээлди «Большевик» заводтуң культура ордузунда эрттирип турары.

Фото **М. Мельниктии.**

СЭТА-ның фотохониказы.

Кышкы экзаменде

Кызылда күрүнеиң башкы институдунуң студентилериниң кышкы экзамени доозулган. Экзаменге 260 студентилер киришкен. Тыва дыл болгаш литератураның ийиги курзунда 15 студентилер «4»-«5» демдектерлиг, оларның иштинде Алдын-оол, Сюрюн-оол, Салчак Дамдың, Сапагова, Күнчүн «5» демдекке дужаан, өске салбырларга бодаарга, бедик түннелди көргүскеннер. Институтта ниитизи-биле 25 студентилер кончуг эки өөредилгелиг болган.

Институттуң дирекция чери кышкы экзамени эрттиреринге таарымчалыг байдалдарны тургускан. Өөредилге кабинеттери болгаш библиотека үргүлчү ажылдап турган. Консультация болурунуң хүннери эртемнер аайы-биле айытынган, ону боттандырарынга башкылар коллективи эки ажылдаан. Ылаңгыя башкылар Л. П. Никифоров, К. Х. Оргу, Е. И. Скрипов, М. Е. Митрафанов олар хостуг шактарны чөп ажыглап, студентилериниң билдинмес айтырыгларынга немелде кичээлдерни организастыг эрттирген.

Г. БАЛЧИР.

Культура черлери өзүп турар

Өвүр районда культура албан черлериниң четкизи өзүп турар. Районда культура бажыңы, ийи кедээ клуб, үш библиотека, ийи номчулга бажыңы, үш турум кино черлери ажылдап турар. Эрткен чылдың Саглыга кедээ клуб, библиотека болгаш «Коммунизмче орук» колхозка номчулга бажыңы немей ажыттынган.

Кедээ клубтар бот-тывынгыр уран-түүлдүң бөлгүмнерин организастап, чоннуң ортузунга чорудар культура массалыг ажылдың планын чогаалып алган, ону херек кырында боттандырып турар. Бот-тывынгыр уран-түүлдүң район маргылдаазынга 80 ажыг кижи киришкен. Колхозтарда номчулга саны өскен болгаш олардың номга ынакшылы, негелдези улгаткан.

Районда культура чырыдышкын албан черлериниң ажылын күштелдирер чорук чугула сорулга болуп турар.

Д. ШАГДЫР.

Партияның кежээки школазының ажылын экижидер

Таңды районнуң төвү—Бай-Хаакта партияның кежээки школазынга өөредилге чылы эгелээрде аңаа 20 ажыг дыннакчылар турган. Сөөлгү үеде 4—5 кижи кээп турар апарган. Кичээлдер үстүп турар болу берген.

Партия райкомунуң пропаганда болгаш агитация киллизи кичээлдериниң шынарын, идей-политиктиг деннелин бединдер талазы-биле хемчег албайн турар. Политиктиг карта талазы-биле башкылар эш Попов, кедээ ажыл-агый талазы-биле эш Бакчевников олар кичээлдерге четче белеткенмейн турарлар. Кежээки школаның ажылында бар турар четпестер ооң директору эш Никитинге шагда-ла билдинген. Ынчалзажок ол кандыг-даа хемчег албайн турар. Партияның кежээки школазынга өөренири-биле кирип алгылаан удуртукчу ажылдакчы эштер Мөмбей-оол, Хыйыртан, Фейман олар база-ла кичээлге келбестерниң аразында кирип турарлар.

Партияның Таңды райкому, ылаңгыя ооң пропаганда болгаш агитация киллизи кичээлдериниң организастыг болгаш идейлиг деннелинче кичээнгей салырының үези келген.

К. ЭРЕС-ООЛ.

Депутаттарга бистиң кандидаттарывыс

Боттанган күзел

...1950 чыл. Лопсан-Шараптың өг-бүлези шаандан бээр-ле чурттап эрткен чуртту Акты каггаш, Хемчикке көжүп кирип келгеннер. Ооржак Дукур ынчан чүгле 16 харлыг турган. Ооң мурнунда ол Хемчиктиң делгем унун кажан-даа көрүп көрбээн. Узун-Сайырның бедик артынга үнүп келирге ооң мурнунда кайгамчыктыг чурумал ажыттынып, Хемчиктиң каас чараш бойдузу онза чараш көстүп Барлыктың болгаш Аянгаты-Аксының, түдүскектиг делгем ховулары карак четпес болуп чаптылып чоруй барган.

Ол чылын ооң адазы «Кызыл тараачын» колхозка кирип алган. Он алды харлыг Дукур болунуң үе чергези ооң-дар, кыстар-биле болгаш бүгү колхозчулар-биле кады колхозтуң делгем ховузунга назынында кылып, тудуп көрбээни алдын чемниг кызылтасты өстүрүп, ажаажып ажылдаары аңаа хөглүг магалыг болуп, ажыл бодуг-ла бүдүп турган дег болган. Ынчангаш он алды харлыг кыстың кызымаккай, чүреккир күш-ажылы ынчаар эгелээн. Чоокта чаа-ла Узун-Сайыр артындан харап көрүп турганы түдүскектиг ховунуң кадыг ширигин аңдарган тракторларны болгаш ында ажылдап турар кижилерни адаргал-биле көрүп, тракторнуң чанынга чеде бергеш бодунуң караанга бүзүрээн чүве ышкаш холу-биле суйбап көөр-даа...

Бир катап ховудан ээп чаныр олура бодунуң чаңчыккан аайы-биле трактор бригадазынга кире дүшкен. Хүндүсү эзлчег доозулган дүнеки эзлчегниң трактористери кывар чаар чүүлүн кудуп ап турганнар. Дукур таныыры трактористиң чанынга чедип келгеш, үр-ле ыыт чок көрүп туруп-туруп ооң айтырган:

— Акый, бо машинага мен ышкаш херээжен кижи өөренип ап болур чүве бе?

Харыының орнунга тракторист аажокла катырган. «Бо мени шоодуп турардыр» деп Дукур иштинде бодавышаан ооң арны кызып, ажына хона берген.

Тракторист ооң каткызын соксаткаш, ам-на чугаалап эгелээн:

— Өөренип болбас боор бе, бистиң чуртувуста чүс-чүс херээжен трактористер бар-ла болгай. А оларның ажылдап турарын канчаар сен: харын кандыг-даа оол трактористерни ажып турарлар. Паша Ангелинаның трактор бригадазының трактористери шуптузу кыстар-ла турган болгай...

Бо сөстер Дукурнуң бодалынга быжыг-биле сиңиккен болгаш ол хүнден эгелээ-ле тракторист болур дугайында бодал сеткил-сагыжындан ыравастаан. Харын дүжүнде безин ол тракторист болу берген, кадыг ширикти андарып турарын дүжээн-даа.

Колхозчу амыдыралдың ийи дугаар чазы келген. Күчүлүг тракторлар база дүүн кыска нарын техниканы өөренири катап колхоз шөлдеринге четкилеп келгеннер. Бо удаада Дукур бодунуң үр үеде бодап келген күзелин илеретпейн барып шыдаваан. Бир хүн бодунуң бригадиринге чедип келгеш чугаалаан:

— Трактор бригадазынга бир кижи четпейн турар деп дыннадым. Мени чорудуп көрүңер акый. Кончуг-ла дилеп тур мен.

— Кижи чедишпези шын-на харын,— деп бригадир биче бодангаш чугаалаан.— Ынчалза-даа аңаа аңаа-ла бир кижи эвес, прицепщик кижи херек болуп турар-дыр. Ол дээрге белен эвес ажыл, аңаа шыырак ооллар болза таарыжыр, а сен дээрге... Шыдалың пат, херээжен кижи-дир сен дуңмакым.

— Силер чүгле менээ чөпшээренер, а мен черле шыдаар мен.

...Каш хүннер эрткен сөөлүнде Дукур трактор андазынының кырында олуруп алган, часкы сырынга болгаш довуракдоозунга додуккан арны ооң чедип алдынган күзели дээш өөрүшкүлүг хүлүмзүрүшкүнге аян кирген чоруп турган.

Кыстың эрес соруктуг күш-ажылчы чоруу трактористериниң сеткилинге таарышкан. Удатпаанда Ооржак оларның хүндүткелин болгаш ынакшылын чаалап ап шыдаан.

— Сен чүреккир-даа, кызымак-даа-дыр сен, Дукур, күзүн ажыттынар курска өөренип чорувут. Ооң соонда ёзулуг трактарист болуп шыдаар хире-дир сен—деп, трактористер аңаа чугаалаваннар.

Ховуларда чаагай тараларны ажаажып савалашкаш, оларның хоорааларын андарып дооскан тракторлар МТС-че чоруй барганнар. Азырал ынак малдарынга чаңчыгып калганы ышкаш, тракторлары чокка Дукур олуруп шыдаваан болгаш трактористер күзүнга өөренир дугайында билдиришкинин МТС дирекциязынга кирген.

Бир кежээ Дукурнуң ачазы чок черинге ооң авазы аңаа ээлдээ-биле мынчаар чугаалаан:

—Сени чоп трактор сургуулунга өөренип чоруур деп чүве дыннадым, күш-шыдалы багай кыс кижи ындыг берге ажылга канчап туралап турарың ол?

— Ажырбас, авай!—деп, ол авазын оожургатпышаан —чаңгыс мен трактарист болур дивейн-дир мен. Өөренир бис, дижип билдириишкин бижээн уруглар дыка хөй чордулар.

— Ээ-та, кандыг-ла чүвел моң, уруукум, көрүп-ле көр, бүжар ыядынчыг чүве кылдың халак!

— Черле сагыш човаан херээн чок авай; сээн уруун чон мурнунга сээн арның кызытпас!

Шак ындыг ханы бүзүрел-биле каш хонганда Дукур МТС-че өөренири-биле чоруй барган. Чогуур билиг чок, бижикти безин хирелиг билир колхозчу бөчазы келген. Күчүлүг тракторлар база дүүн кыска нарын техниканы өөренири белен эвес болбайнаан. Ынчалза-даа Дукур кады өөренип турган өөрүнүң болгаш өске-даа трактористериниң дузазын ажыглап, оларның-биле немелде кичээлдерни чорудуп, өөредилгеже бүгү күштерин кызымаккайы-биле салып киришкен соонда бергелер аңаа коргунчуг эвес болган.

...База катап час.

Ында кайда чадаң хараганнар болгаш сарыг чашпаннар үнгүлээн делгем ховуну далаш чок эргип, андазыннарының чидиг бистери кадыг хөрүүнү быштак кескени дег диле чарып турган күчүлүг тракторнуң кабининде күдер шырайлыг, тырып каан дег долу эъ-боттуг чоон кара чаштарлыг чалыы кыс олурупкаш, ооң рулюн (тудазын) башкарып, ховунуң делгемнеринче чоргаарал-биле көрүп каап, моторнуң дески болгаш чөпшүл даажын топтап дыннап чоруп турган.

Ооң бээр дөрт чылдар эрткен. Бо үениң иштинде Ооржак Дукур техниказын ханызы-биле шиңгээдип ап ооң-биле ажылдаарының аргазынга дыка мергежип, МТС-тиң мурнакчы трактористериниң бирээзи болу берген.

Эрткен чылдың сезонунда комсомолчу тракторист кыс Ооржак Дукур эш Самбуунуң бригадирлээни № 7 трактор бригадазынга ажылдап турган бодунуң «ДТ—7» деп трактору-биле Барыын-Хемчик районнуң «Комсомол 30 чылы» колхозка 275 гектар чер чарып бээр нормазын 375 гектар кылдыр кур болгаш курукка черлерни аңдарып, элээн хөй кывар, чаар материалдарны камнап алган.

Ооржак Лопсан-Шараповна Дукур чүгле мурнакчы тракторист эвес, харын-даа ады сураа район иштинде биллингир хөй-ниитичи болу берген болгаш ВЛКСМ райкомунуң кежигүнү, МТС-тиң комсомол организациязының активчизи апарган.

Комсомолчу кыстың шудургу күш-ажылдары төлептин-биле үнелетинген — ол, ВЛКСМ обкомунуң Хүндүлүг бижиннбиле шаннаткан. Ооң ажылга кызымак, өскелерге үлегерлиин МТС дирекциязы онзалап көргеш, Бүгү-эвилелдің кедээ ажыл-агый делгелгезинче экскурсияладып чоруткан.

Бо хүннерде Ооржак Дукур МТС-тиң тракторлар септелгезинде идепкейлиг киржип, хүн бүрүнүң нормазын 150 — 175 хуу күүседип турар.

Область Совединиг соңгуллалар талазыбиле Кызыл-Мажалыктың № 21 соңгулда округунуң соңгукчулары боттарының соңгулда мурнунуң хуралынга область Совединиге депутаттың кандидадынга Кызыл-Мажалык МТС-тиң комсомолчу трактористи, шынчы болгаш ак-сеткилдиг, эрес-шудургу ажылчын кыс Ооржак Лопсан-Шараповна Дукурну депшиди үндүргеннер.

С. АЛЕЕТ,

«Шынның» корреспондентизи.

ЭКЗАМЕННЕРГЕ БЕЛЕТКЕЛ ЭГЕЛЕЕН

Областың садыг-кооператив школазының бухгалтерия болгаш садыг салбырларының дыннакчылары күрүне экзаменге белеткенип турарлар.

Экзаменге белеткенирге эргежок чугула өөредилге номнарын болгаш өөредилге хөрекселдерин школаның бир залында четчелеп тургускан. Башкыларының дузаламчызы-биле дыннакчылар экзаменге кирер эртемнерге кичээнгейлиг белеткенип турарлар.

М. БАДЫ-СУУ.

КҮШ-АЖЫЛЧЫ ШЫЛГАРАЛ

Очерк

Кызылдың Раскова аттыг дааранылга комбинадының делгем цехтериниң бирээзи. Херээжен кижилериниң кедер даштыкы хевиниң янзы-бүрү хевирлерин мында даарап турар. Ол цех бодунуң бедик шынарлыг продукциязы-биле болгаш күш-ажылчы шылгаралы-биле алдаржан мергежилдиг дааранылкылары болгаш мастерлери-биле ону билир чагыкчы бүрүзүнге сураглыг.

Ында он-он шевер дааранылкылар боттарының мергежилиниң аайы-биле ажылдап, сактырга кижи бүрүзү-ле бирээзин мурнаар дээн чүве дег чүткүл-биле ажылдап турарлар. Цехте дааранылар машиналарның даажы үзүктел чок дыңналып, чүгле ында хаая хеп баскан илиирлериниң шимээни сугже изиг демир киир казапканзыг шиңгейдир дыннаглыаар.

Узун, калбак столдуң ужунда бир аныяк уруг херээжен кижи кедер кышкы тонну аңдара-дүүлере тудуп, кара көк трактың кыры-биле ооң суук салаалары эптин кончуг сыйбай чүгүрүп, тоннуң ченнериниң диин дургаар кичээнгейлиг көрүп орган. Ол болза комбинаттың дуржулгалыг мастери—Нина Андреевна Золотухинаның бодунуң дааранылы белен хепти хынап турганы ол.

—Тонну доктаатка хуусаазындан үш хонук эрте даараана дээш цехтиң мурнундан сеңээ «доңгулда» бээр-дир мен— дээш цех начальниги Василий Иванович Евдокимов ону баштактанган. — Коллективтиң сен ышкаш мындыг шевер кыстары чоннуң херээ дээш бодунуң күжүн харамнанмайн турары буруулуг бе, ынчаш?

Василий Ивановичниң ындыг эргеледиишкинин Нина чаңыс удаа эвес дыннаан. Ынчалза-даа Нина өөрүшкүден болгаш ындыг чоок, эргим эргеледиишкинден болганчок-ла арны кызып, чадаарда-ла хүлүмзүреп каар турган. Ооңум хүлүмзүрээшкинден Нинаның чаактарының сыртылааштары улам-на чараш кылдыр үттелип, ооң чараш чаагай шырайы улам-на кайгамчык апаар турган.

—Даараан тонунуң шынары эки-дир, мөгелевес мен — деп, Василий Иванович тонну көрүп тура чугаазын уламчылаан. — Ынчалза-даа чедишкинге мен-ээргенме. Бисте, совет кижилерде, ындыг чаңчыл чок.

—Ол чүү дээриңер ол, Василий Иванович—дээш, Нина дүвүрей берген.—Мен менээргенмээн-не болгай мен.

—«Серемчилелде хорамча чок» деп улустуң мерген үлегер чугаазы бар чүве —деп мастер тайылбырлап чугаалаан. — Ол мээң сеңээ болгаш сээң кады ажылдап турар эштеринге чагыым-дыр.

Шынап-ла Нина бодунуң ажылының чедишкининге кажан-даа көөргетинмейн, харын ажылының дуржулгазын өске эш-өөрүнге билдингири-биле тайылбырлап бээрин кызып турган. Нинаның кады ажылдап турары комсомолчу кыстар болгаш аныяктар боттарының дуржулгазын хостуг шактарында чугаалажып, кымда кандыг четпестер, кандыг бергедээшкиннер таваржып турганын чажырбайн илередип турганнар.

Бир катап Нина бодунуң өөрүнге мындыг саналды киргген.

—Уруглар,—деп, ол хайныышкынныг чугаалап эгелээн.—Бистер боттарывыстың ажылывыстың дуржулгазын солчуру-биле база четпестерни болгаш бергедээшкиннерни илередир төлээде, бир эзлчегде ажылдап турар кижилериниң ажылын өске эзлчегде ажылдап турар уруглар хостуг шактарында көөр-дүр.

—Ынчаарга ооң түннелин бир чай кадында цех мастери турда түнээр-дир — деп, Валя Екова Нинаны деткип чугаалаан.

—Ону организастаар кижиге Нинаны кылып алыр-дыр, уруглар—деп, Монгуш Делгер база санал киргген.

—Шын-дыр, шын-дыр—деп, Василий Иванович уругларны үзе кирип чугаалаан.

—Кайы, силер, бистиң чүүү чугаалашканывысты дыңнап турлунар бе?—деп, Нина кайгап айтырган.

—Мээң бо элчиген кулаа дег далбыгыр кулакчыгаштарым каш дапкыр хананы безин өттүр дыңнап каар чүве болбазыкпе—дээш, ол баштактаныы, кулактарын тыртқылаан.

— Василий Иванович, бистиң бо бодалывыс шын-дыр бе?—деп, Нина улуг карактары-биле олче чиге көрбүшаан, ылавылап айтырган.

—Ындыг үнелиг саналды деткиири, ону боттандырары... ооң ыңай чүү дээр чүве ийик моң?—дээш цех мастери уруглар-ларже караан орлан кылдыр баскаш хүлүмзүрээн.

—Даараныкчыларның күш-ажылчы чаңчылы!—деп уруглар бир үн-биле өөрүшкүлүг харыылаваннар.

—Эзирлерни!—дээш Василий Иванович уруглар-ларже аданың эргим эргеледиишкини-биле дескиндир көрген. Уруглар ону улам-на сырый долганын келгеннер. Оларның кижи бүрүзүнүң караанда өөрүшкүнүң оттары карангы дээрде сылдыстар дег чайыннанып турган.—Чалгыннарыңар чаа чазылган эзирлер-дир силер, кыстар,—деп ол чугаазын уламчылаан.—Ааскежиктиг чырыткылыг амыдыралдың бединче ужуп бар чыдар силер ышкаш миллион-миллион аныяк эзирлерге кым чоргаарланмас, кым өөрүвес боор?.. Каям кыстар, дүштеки чапсар шагы-дыр, гармонисти эккелиңер, бичин хөглей каапталыңар—дээш, ол хөйленииниң чеңин сывырны берген.

Монгуш маңнап чоруткаш гармонисти эккелген. Гармошканың өткүт болгаш хайныышкынныг үнү цехтиң иштинге хөглүү-биле чаңгыланы берген. Василий Иванович чаңгыс кижиниң тевер танцызын каптагай теп үнген. Гармошканың үнүн демниг адыш часкаашкыны деткээн. Ооң сапог идиниин уллуг кылаң доозулуг шалага дээрге барабанны кошкак какканы дег улай-улай дыгдырткайнып турган. Ол танцылап дооскаш, Нинага барып тепкен. Нинаның кайгамчык капшагайы гармонистиң шимчээшкинин болгаш адыш часкаашкынын дүргедээринче албадаан. Оолдарның кайгал, чидиг сыгызы хөглээшкинни улам-на сорук киргген. Нина дээрбектей турупкан улустуң арызынга хамнаарак дег дүрген эстедип турган. Ол арызында гудоктуң өткүт үнү дүштеки чапсарның доозулганын медээлепкен. Кайгамчык хөглээшкинге дүштеки чапсар шах ынчаар билдиртпейн эрткен...

Нина болгаш ооң өөрү—даараныкчы кыстар боттарының чугаалашкан дугуржулгазын ажыл херек кырында боттандырып эгелээн. Олар ээлчег аайы-биле кыынның канчаар ажылдап турарын таныжып эгелээн. Баштайгы неделя билдиртпейн эрткен. Ынчалза-даа ол даараныкчыларның ажылынга бойлак дуржулгазын көргүскен. Хүндүсү ээлчегниң ажылының түннелин үндүрерин Нина хүлээнген турган.

Суббота хүнүнде, кежээ ажыл шагының соонда уруглар цехке чыглып келгеннер. Нина блокнодун ажып алгаш, өөрүнче дескиндир көрген. Уруглар Нинаже ооң каңдыг-ла бир чугула медээзин дыңнаар дээн чүве дег шинчи-биле четикпейн көрүп олурганнар.

—Уруглар!—деп, Нина кыска үн-биле үзүктелчок чугаалап эгелээн. — Бөгүн эрткен неделяда кандыг янзылыг ажылдазынывысты чугаалажыр дээш чыглып келгенивисти билир болгай силер... — Ол блокнодунче көрүп алгаш, ону ажып тура чугаазын уламчылаан.—Ынчаарга ында Василий Ивановичиниң чогун кайгап тур мен...

Ынча дээрге Валя Екова сыйт кылдыр катыра каапкан.

—Мен блокнот иштинде кайын чоруур мен, Нина, ооң тыпшас сен. Мен бо олур мен—деп, Василий Иванович баштактанган.

— Буруулуг болдум! Эскербээн-дир мен,—дээш Нина ыятканындан арны улам-на кыза берген. Ол блокнодун хаайтуткаш уруглар-ларже болгаш цех мастеринче дорт көрүп алгаш, дидими-биле чугаалап эгелээн.—Бистернин, бо олурган даараныкчыларның ажылында үлегер ап, эдерип болур чедишкиниг дуржулгалар хөй. Ынчаарга кижилерде чаштынып алган ол мурнакчы дуржулганы мынчага чедир билбейн, ону илеретпейн, тоовайн келген дугайында бистер бөгүн боттарывыстың четпезивисти миннир ужурлуг бис.

—Кончуг шын!—деп мастер ону үзе кирип чугаалаан.

...—Ону чөпсүнүп олурар хиренерде-ле ол дугайында бөгүнге чедир-ле сагыш салбайн келген дугайында силер, Василий Иванович, база-ла бистерден биче эвес буруулуг силер!—деп, Нина мастериниң чанынга чедип келгеш чугаалаан. Уруглар бирде олче, бирде мастерже көрүп, Нинаның дидимин кайгап олурганнар. Мастер бодунуң четпезин чөпсүнүп, бажын дырбап орган.—Чижээ, бистиң комбинаттың даараныкчылары Анна Нагорныхты, Валя Екованы, Монгуш Делгерни коллективтиң мурнакчы даараныкчылары деп чүвени кым билбезил?... Оларны шуптту билир бис. Ынчаарга олар каңчап мурнакчы апарганы? Ону ам-даа эки билбес бис. Биске оларның «мурнакчы» деп ады эвес, а оларның ажылының дуржулгазы бир дугаарында херек. Чүге дээрге, бистер даараныкчы бүрүзүнүң мурнакчы болурун күзеп турар бис. Чижээ, Анна бодунуң ажылының дуржулгазын эш-өөрүнге дамчыдарын күзеп турза-даа бистер аңаа дузалашпайн келген бис. Ынчангаш мээң тодаргай саналым чүл дээрге—мурнакчыларның дуржулгазын калбаа-биле нептередир дээш демисежири болур.

Уруглар Нинаның саналын деткип эгелээн. Анна Нагорных туруп келгеш чугаалаан:

—Мен бодаарымга Нинаның чугаалап турары кончуг шын. Чамдык уруглар-да, ылаңгыя чаа ажылдап эгелеп чоруур уруглар-да чүве айтып бээрге кижини «билиргээн» оон кедерезе «адыыргаан», «кижиден кижи дора бе» дээр аянныг хөөнер бар. Чижээ, мындаа чоокта чаа бир уруг машинага чүве даарап орда көөрүмге ооң олуруп алганы эпчогу кончуг боорга «шын эвес олуруп алган-дыр сен, дуртсының ыргай бээр, моон соңгаар ынчаан олурба» дээримге «ыргай берзе эде эмнедип-ле алгай. Комбинаттың эрги ажылчын бүрүзү-ле кижи чагырар эргелиг чүве бе?»—дээн.

Василий Иванович аныяк даараныкчыларның күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедиринче оларның кижи бүрүзүнүң кайы хире кызымак чүткүлүн көргеш совет ажыл-ишчи бүрүзүнүң бодунуң Төрээн чуртунуң чаагай чоруу дээш демиселге күш-ажылчы салыышкынны киирериниң чаа-чаа арганларын канчаар дилеп тып турарын магадап орган. Валя кежээки эзлчегниң канчаар ажылдап турарын болгаш Нинаның ажылының мурнакчы дуржулгазын болгаш ону бүдүрүлгеге нептередириниң чугулазының дугайын хайныышкынныг чугаалап турган:

—...Нина ажыл шагының соонда даразында хүн кылыр ажылын баш удур белеткеп алгаш, машиназын аштап, арыглаап, ооң бүгү хөделир кезектерин ыяк кылдыр хынап алгаш ам чанар. Ынчаарга бистиң хөй-хөй даараныкчыларывыс Нинаның ол, чай кадында кызып алыр ажылын ажыл шагында кызып, хөй шактарны бүдүрүлгечи эвес чарыгдан турар болгай...

Ол кежээ, ийи эзлчег бооп алгаш ажылдап турган комсомолчу аныяктар бригадазының барык бүгү кежигүннери боттарының санал-оналын бергеннер. Олар даараныла комбинадының дирекция черинге мурнакчыларның дуржулгазын калбаа-биле нептередир болгаш бүдүрүлгеге хожудаашкыны узуткаар дугайында оларның саналын деткиир дугайында дилегни киргеннер.

...Бодунуң аныяк кыстарының патриотчу саналын деткээн коллективтиң бүгү кежигүннериниң хуралы удаткан чок эгелээн. Ол улуг кедүрүүшкүнге болуп эрткен. Партия организациязының секретары хуралды ажыдып тура мынча дээн:

—Коллективке мурнакчыларның дуржулгазын нептередир дугайында саналдың эгелекчизи эш Золотухина сөс алырдыр.

Нина индир кырынче үнүп келген. Улуг залда олурган бүгү кижилериниң караа олче көрүп турганын Нина иштинде билип турган. Ынча хөй улустуң мурнунга чүве чугаалап чаңчыкпаан аныяк даараныкчы сүрээдээшкинден чалгаар-ла дерилде берген. Ол ажылдап тургаш ажыл чеже-даа бачым турда безин бо ышкаш черле дерптээн. Нина залда олурган

Чогаалчыларның болгаш солуннар ажылдакчыларының база бижикчи активтиң хуралы

Чоокта чаа СЭКП Кызыл хоорай комитединиң болгаш совет чогаалчылар эвилелиниң тыва салбырының эрганизастаалары-биле чогаалчыларның, журналистерниң болгаш бижикчи активтиң хуралы болуп эрткен. Аңаа Совет чогаалчыларының ийиги Бүгү-эвилел съездизиниң түүнелдери болгаш тыва чогаалчыларның сорулгазының дугайында илеткелди эш О. Саган-оол кыган.

1954 чылдың декабрьның 15-тен 26-га чедир Москвага Совет чогаалчыларының ийиги Бүгү-эвилел съездизи болуп эрткениң хөй националлыг совет литератураның чечектелип турарын, бедик идеялыг чечен чогаалга совет кижилериниң улуг сонуургалдыын илеткелчи тодаргай чугаалаан. Совет литератураның дугайында партиялың болгаш улустуң улуг кичээнгейниниң илерээшкини болза, чогаалчыларның ийиги Бүгү-эвилел съездизинге СЭКП ТК-ның чагаазы болур. Ында чугаалап турары болза:

«Чаа кижини кижизидеринге, совет ниитилелдиң мораль-политиктиг чангыс эвин быжыглаарынга, коммунизмни тургузары дээш демиселге совет литератураның улуг ролүн Коммунистиг партия бедик үнелеп турар.

Чогаалчыларның бирги съездиниң сөөлүнде чылдарның дургузунда совет литература элээн чедишкиннерлиг болган. Социализм тулуунуң аажок көдүрлүүшкүнүн, Ада-чурттуң Улуг дайынының дошкун чылдарында совет патриоттарның чижек чок эрес чүреккирин, дайын сөөлүнде ажыл-агыйны катап тургузары дээш демиселге бистиң улустуң күш-ажылчы мөдерин шыны-биле илередип турар чечен чогаалдар тургустунган. Бистиң совет литературавыс ышкаш эргим күзелдиг болгаш сагыш-човангыр ындыг калбак номчукчуларлыг литература мынчага дээр кажан-даа турбаан.

Совет республикаларның экономиктиг, политиктиг болгаш культурлуг көдүрлүүшкүнү ССРЭ-ниң улустарының литератураларын чечектелдирген. Национал литератураларының хөгжүлдези болгаш харылзаалыг байлакшааны бүгү-ле акы-дунма республикаларның чогаалчыларының сырыы каттыжып ажылдаарын болдурган. Совет Эвилелинде бистиң үеним мурнакчы идеяларын сиирген төөгүлүг улуг ужур-дузалыг хөй националлыг чечен литература тургустунган».

Коммунистиг партияның бо үнелээшкининге бадыткалдары съездиге болган проза, поэзия, драматургия дугайында, уруглар литературазының, кино чогаалдарының болгаш очулга ажылының дугайында илеткелдерден болгаш саналдардан тодаргай көзүлген.

Социалистиг реализмниң аргазы-биле бичиктинген чогаалдар тыва литературада база бар. «Арат-тың сөөг» деп повестиң дугайында сурагыг казах чогаалчы М. Ауэзов бижээн: «Октябрьның сөөлүнде үениң иштинде акы-дунма улустарның чаа уран-чүүлүнүң бүгү-ле эң биче дөстери чер-ле аажок-ла дүргени-биле хөгжүп эгелээн. 1930 чылга чедир бижик безин чок чораан тывалар ышкаш улус А. М. Горькийниң традициязы-биле бижээн бодунуң реалистиг чогаалын бижип турар апарган, а оон автору Салчак Тока бүгүнитиге билдинин, социалистиг реализмниң онзагай чурукчузу болган»...

Чамдык тыва чогаалчылар реалистиг чогаалдарны тургузуп, чогаадылга ажылынга дешпип, немежип турар аныяк чогаалчылар база бар.

Совет литератураның хөгжүлдезинде чамдык четпестерни совет чогаалчыларның ийиги съездинге база илереткен. Тыва литератураның хөгжүлдезинде четпестер база бар болуп турар. Тыва литературада чаа болгаш улуг хемчээлдиг чогаалдарның эвээжин, бар чогаалдар идейлиг утка, чечен мергежил талазы-биле чавыс, очулгаларның ужур-дузазының болгаш шынарының дугайында ажыл чорутунмайн турар, литература талазы-биле шүгүмчүлелдер чангыс талалыг. Бо бүгү айтырыгларны хуралга санал берген эштер тодаргай айытканнар.

Тыва чогаалчылар чечен чогаал тургузар талазы-биле эвээш ажылдап, бедик идеялыг, хемчээли улуг чогаалдарның барык чок болуп турары, бар чогаалдарның четпестерин болгаш чогаалдың дылын бедидер талазы-биле сүла ажылдап турарын боттарының саналдарында эштер Калзан, Кюнзегеш, Сюрюн-оол олар чугааланнар. Оон идейлиг утказын, чечен мергежилин бедидеринге, амыдыралды ханыы-биле өөренип көөрүнүң чугулазын А. Калзан саналдаан. Чамдык С. Самба-Люндуп ышкаш чогаалчыларның чыл-чылы-биле чогаал биживейн турарын болгаш багай очулга кылып турарын санал берген эштер чугааланнар. Ылангыя театрның репертуарын чаартыр дугайында чогаалчыларның сула ажылын, театрга өйнаар очулгаларны экижидериниң чугулазын эштер Мунзук, Өлзей-оол, Сувакпит олар чугааланнар.

Этелеп чоруур авторларга дузалаар ажылды чорудуп, оларга чогаал болгүн тургузар болгаш школаларда чогаал бөлүмнери-биле чогаалчыларның дуржулгазын хуралга чугаалашкан.

Тыва литературада чогаал талазы-биле шүгүмчүлелдиң сулазын, оон чангыс талалыг болуп турарын санал бергеннер тодаргай чугааланнар.

Тыва литератураны, уран-чүүлү хөгжүдериниң хөрөөнге Совет чогаалчылар Эвилелиниң салбырының, ном үндүрер чернин, театрның, солуннар редакцияларының аразында харылзаа сула, бо талазы-биле областың культура эргелели дыка сула ажылдап турар.

Совет Эвиделиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Совет чогаалчыларның ийиги Бүгү-эвилел съездизинге байырлыг, чагаазын, Ийиги съездиниң шиитпирлерин боттандырары дээш тыва чогаалчылар боттарының чогаадылга ажылын улам күштелдирерин, Совет чогаалчыларның ийиги Бүгү-эвилел съездиниң материалдарын өөренирин айыткан доктаалды хурал хүлээп алган.

Краснодарның көдээ ажыл-агыйның ортумак школазы болунуң туруп келгениниң үш чылының дургузунда көдээ ажыл-агыйның 500 ажыг тускай эртемниглерин белеткеп үндүрген, олар биче агрономнар деп атты алганнар.

Чурукта: 1-ги курстуң өөреникчилери лаборатория кичээлинде.

Фото **Е. Шулеповтуу.**

СЭТА-ның фотохрониказы.

Колхозчулар өөренип турар

1954 чылдың ноябрь айда колхозчуларның агротехниктиг өөредилгезин Кызыл районда «Баян-Хем» колхоз организастаан. Ында хову ажылының бригадазының кежигүннери өөренип турар.

Ол курсту агроном эш Ю. Черепанова баштап, кичээлдерни план ёзугаар чорудуп турар. Кичээлдерге башкы эки белеткенип, темаларга хамаарышкан көргүзүг материалдарын ажыглавышаан, областа 30—40 центнер дужут ажаап алган мурнакчы хову ажылдакчыларының дуржулгазын тайылбырлап берип турар.

Курста 20 кижи өөренип турар. Оларның иштинде Таня Чооду, Нина Мады, Доржу Салчак олар кичээлдерни үспейн, эрткен материалдарны эки шиңгээдип ап турарлар.

Колхоз баштаар чери курстуң ажылынга кошкак дузалажып, мынчага чедир дыңнакчыларны тыва дылда «чер ажылының үндезиннери» деп ном-биле хандырбаан. Чамдык дыңнакчылар кичээлге келбейн турар фактылар база бар.

Агротехниктиг курстуң ажылын экижидер дээш колхоз баштаар чери боттуг хемчегларни алыры чугула.

К. ХЕРТЕК.

Тарылгага белеткел

Эрзин районнуң «Кызыл сыллыс» көдээ ажыл-агыйы артели үрезин аарыглаашкынын доосхан.

Үрезинге хереглээр 6 тонна картофельди складта уруп алган.

О. САНДАК.

* * *

Чаа-Хөл районнуң Сталин аттыг колхозта үрезин арыглаар звено РСФСР-ниң Дээди Совединге болгаш чер-чер Советтеринге соңгуулдалар хүнүнүң бетинде үрезин арыглаашкынын доозар дээш бедиткен хүлээлгелерни алган ажылдан турарлар.

Ч. ОПУШТАЙ.

Мал кыштагладыышкынынче кичээнгейни улгаттырар

Быш болза, мал ажылында эң-не харысалгалыг үе болур. Ол үени канчаар эрттереринден малдың баш саны өстуреринің күүне планының күүселдези, оон продуктулуун бедидери хамаарлыр. Бо чылын Каа-Хем районда колхозтарның ниитилештирген малының кышкы байдалы элээн нарыыдап турар. Районнуң колхозтарында мурнакчы малчыннарның хүрөөленги хүн-бүрү өзүп, оларның чедишкиннери районда калбаа-биле нептереп турар-даа болза, чамдык колхозтарның удуртукчулары мал кыштагладыышкынын челишкининг чорударының хөрөөн ам-даа холга тудуп албаан. Чамдык колхозтар баштаар черлериниң удуртукчулары мал ажылын ийиги чергениң хөрөө кылдыр көрүп, аңаа кол кичээнгейни амыгаа чедир салбайн турар фактылар бар. Оон чангыс чижээн алырга-ла байдал билдине бээр. Эрткен чылда районнуң колхозтарының хөй кезии бүгү таарышкан байдалдар турда-ла мал чемнерин белеткээриниң планын күүсетпээн. Чижээ, «Ленинчи орук» колхоз малга чем белеткелин чүгле 77,1 хуу, «Октябрь 30 чылы» ниитиниң малына хереглетиннер мал чемнериниң чүгле чартык кезиин хандырган. А район ниитиниң малына хереглезе чогуур мал чемнерин чүгле 60 хуу хандырган.

Малга чемнер белеткээринге болдунган ол четпестер районнуң, колхозтарның удуртукчуларын биче-даа дүүретпээн. Мал чемнерин «Тиилелге», «Октябрь 14 чылы» колхозтарда камналга чок чарыгдап, чамдык кажаалаваан сараат сигеннерни малдар чип төтчеглеп турар. Колхозтар тарааның саваңын сараатталаанынбиле тараа ховуларында саваннарны мал чип төгерген.

Эрткен чылдың четпестерин болгаш частырыгларын районнуң-даа, колхозтарны-даа удуртукчулары шуут уткан. Оон уламындан бо чылын ол-ла четпестерни катаптан турар түүлдер бар. Чижээлээргe, «Кызыл тук» колхозта мал чемнерин план чок чарыгдап турда, ында зоотехник эш Гусева кандыг-даа хыналда кылбайн турар. Хойжу эш Чимбиниң ажаап турары 428 төрүүр хойларның чиир сигени үстүп турары-биле оларның деңгилдези арын, чамдыктары хорамчалыг-даа болуп турар. Колхозтуң өске-даа кодан малдарының турар черлеринде сиген бар-даа болза, ону мал кыштагларынче сөөртүп чедирерин организаставаан. Чижээ, инекчилер Александр Чигжит биле Эзирлей Төңгүр-оолдуң кадарын турары 125 баш инектерге сиген сөөртүп бээрин эвилелдевээн. Оларга сиген сөөртүү-биле шанактыг аът берип каан боордан аңгыда колхоз баштаар чери кандыг-даа дузаламчы көргүспейн турар. Оларның каладында инектериниң арганнарын болгаш төрүүр чоокшулааннарын тускай үспээн. Инекчилерге таарымчалыг амыдыралды ам-даа тургузуп бербээн.

Молотов аттыг, «Октябрь 30 чылы» колхозтар мал чемнерин шын чарыгдаарының планын малдарның чүүн-чүүн болгаш кыштаглар аайы-биле таарыштыр кылбаан. «Октябрь 30 чылы» колхозтуң Чыланныгда бызаалары багай шынарлыг чыдый берген сигеннерни чип турар. Бызааларның чемгерилгезин таарыштырбааны-биле 13 бызаа хорамчага таварышкан. Ынчаарга 72 баш бызаалар арып баксырап турар. Колхозтуң зоотехники Оюн Каваа арын баксыраан бызааларны тускай азыраар норманы тургузарының улуу, харын арагаже хандып, өгбүленің чурумун үреп чоруп берген. Ол 10—12 хонуктарда колхозка көзүлбейн турар болгаш чамдык малчыннар ону мынчага чедир танывас. Ол-ла колхозта хаван ажаакчызы эш Солдатова хаваннарга чарбалаваан тарааны берип турган. Колхозта үш тускай эртемниг кадрлар бар, олар хаваннарның ындыг багай ажаалгазын биле тура-ла тоомча чок көрүп эртип турарлар. Саар инектерге шыктыг чемнерни бээр арга колхозта бар. Колхозта дыка хөй силос бар. Силосту чыл бүрү хейну белеткеп алгашла ажыглавайн турар фактылар эрткен чылда турган. Ам силосту ажыткаш инектерге бээрин организастаза чогуур. Ындыг байдал «Октябрь 14 чылы» колхозта база бар.

Малдың кышкы суттарылгазынче кичээнгей салыры чугула. Районнуң колхозтары колдуунда-ла дошту ойгаш инектерни болгаш бызааларны суттарып турар. Ворошилов аттыг колхоз бызаалар суттарарын багай организастаалы-биле 16 баш бызааларның үүү сутта дүжүп өлген. «Тиилелге» колхоз хаваннарга сугну ийи хонукта бербейн турган түүлдер бар. Малга шак ындыг кээргел чок чорукту болдурбас херек.

Районнуң колхозтары малды кажаалар-биле ам-даа хандырбаан. Чижээ, мыйыстыг бода малдарның—28, хаваннарның — 30 болгаш куштарның—27 хуузу кажаа-биле хандырытынмаан. Мал кажаларының тудуу «Кызыл тук» колхозта онза багай чорутунган. Ол колхоз бо чылын инек болгаш хаван кажаазын ам-даа ажыглалга киирбээн.

Малчыннарның кыштагларынга колхозтар даргалары барбайн, оларның амыдыралын сонуургавайн турарлар. Чижээ, «Кызыл тук» колхозтуң даргазы эш Целищев мал фермаларынга барбаан. Малчыннар ортузунга беседаны, солун номчулгазын чорутпаан. Малчыннарга солуннарны, сетүүлдерни чедирбейн турар. Чижээ, «Кызыл тук» колхозтуң Чивейде инек кадарчызы эш Хуурак эрткен чылын «Шын» солуниу чагыткаш чаңгыс-даа солун албаан.

Сарыг-Сеп МТС-тиң тускай эртемниглери колхозтарда мал ажылынга кошкак дузалажып турарлар. МТС-тиң кол зоотехники эш Горячева МТС-ке чоокта чаа ажылдан киргеннинге чылдагаанап турары шын эвес. Мал ажылында хөй күш кирер ажылдарны механизастаарын организас чок чоруткан. Чамдык колхозтарда мал чемнерин хээндектээр болгаш ылбырады хайындырар машиналар үрелип турда ону ажылдадыр дугайында МТС техник талазы-биле четпес дузалажып турар. МТС-тиң механизаторларының ажылын мал ажылынче угландырары чугула. Райкүүском болгаш чер-чер Советтери мал кыштагладыышкынын ёзулуг организастап удуртпайн турар. Бүрен-Аксының болгаш Бундуступуң көдээ Советтери (даргалары эштер Евсиенко, Дмитриев) фермаларда малдарның кышкы байдалын билбес болуп турарлар.

Ниитиниң мал ажылын тоомча чок көөр чорукту түүнелинде амгы үеде колхозтарда малдар хорамчага таваржып турар. Районда 28 баш мыйыстыг бода мал, 50 ажыг баш хойлар, 30 баш хаваннар өлген. Мал чемнериниң эвээжзиниден болгаш оларны малга планныг чемгербээниден районнуң мыйыстыг бода малдарының 20 ажыг хуузу, 1312 баш хойлар болгаш 120 баш чылгылар арын баксыраан.

Колхозтар баштаар черлери, мал ажылының тускай эртемниглери бүгү мал чемнерин—сигенни, концентраттыг чемнерни болгаш шыктыг чемнерни шын ажыглап план ёзугаар чарыгдаарын организастаап, ниитиниң малын кыштан хүр ажырары амгы үеде соңгаарладып болбас сорулганың бирээзи болур.

М. КАЙДЕННО.

Малдың кышкы ажаалгазын экижидер

Чөөн-Хемчик районнуң колхозчу малчыннары боттарының чөвүлел хуралынга чыылгаш, 1954 чылда ниитиниң мал ажылын хөгжүдериниң планын күүсеткениниң түүнелинің дугайында айтырыгны чугаалашкан. Бо айтырыг талазы-биле райкүүскөм даргазы эш Аржаалай илеткел кылган.

Колхозчу малчыннарның болгаш мал ажылының тускай эртемниглериниң кызымак ажылдаанының түүнелинде, колхозтар ниитиниң мал ажылын хөгжүдериниң планын ажыр күүсеткен. Ылаңгыя күрүнеге дужаар эвт, дүк, сүт планы чогуур хуусаазында ажыр күүсетиннген. «Большевик» колхоз малды чүзүн аайы-биле өстүрериниң планын эрткен чылда ажыр күүсетпишаан, саар инек бүргүзүнден сүт саарының, хойдан дүк кыргын алырының планын күүседип алган. Колхоз сигенни болгаш силосту план ёзугаар белеткээн болгаш мал кыштагладыышкынын багай эвес организастаан. Ленин аттыг, «Искра» колхозтар ниитиниң мал ажылын хөгжүдер дээш чугула хемчегларни чоруткан.

«Большевик» колхозта Сангыспаа, Бошкажык, «Коммунизмче орук» колхозта Домажык, «Искра» колхозта Шыдар, Ленин аттыг колхозта Бюрбю ышкаш мурнакчы малчыннар боттарының ажылынга бедик көргүзүглерни чедип алганнар. Колхозтарның малчыннарындан 6 кижи Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агыйдеңгелгезинге чораан. Совет тываның 10 чыл оюн таварыштыр районнуң элээн хөй малчыннары область Совединиң күүскомунуң болгаш СЭКП өбкомунуң хүндүлел бижиктери-биле шаңнаткан.

Мал ажылында ам-даа улуг четпестер барын чөвүлел хурал демдеглээн. Мал чемнериниң белеткелин колхозтар чүгле 73,7 хуу күүсеткен болгаш тараа ховуларында дыка хөй саван, мякина белдүнмээн. «Кызыл тараачын», Ленин аттыг, «Октябрь 30 чылы» колхозтар сиген белеткелиниң планын чүгле 30—35 хуу күүсеткен. Чамдык колхозтарның удуртукчулары мал чемнерин камныг чарыгдаарынче сагыш салбаан. Малдың ажаалгазын болгаш чемгерилгезин чогуур негелдезинге чедир экижитпейн турарындан чамдык малдарның баш саны хорамчага таварышкан. «Кызыл тараачын», Калинин аттыг, «Октябрь 30 чылы» колхозтар инектерден сүт саап алырының болгаш хойдан дүк кыргын алырының планын күүсетпээн.

Жданов аттыг, Калинин аттыг, «Кызыл тараачын» колхозтар чылыг кажаларны чогуур үезинде белеткеп албаанындан элээн хөй санныг шээр мал кажаа чок чадагай черлерге үр үеде турган. Кыштагларда биче хемчээлдиг 67 чурттага бажыңнары бар, ындыг-даа болза, элээн хөй малчыннар чурттага бажыңнары чок, чылыглатынмаан өглерде чурттап турар. «Кызыл тараачын», «Искра», Жданов аттыг колхозтарның кыштагларында малчыннар чурттага бажыңнарыбиле хандыргынмаан, чижээ, «Кызыл тараачын» колхозтуң малчыны эш Сен-оол, «Большевик» колхозтуң хойжузу Бошкажык олар сооқ өглерде чурттап турар. Мал ажаалгазын экижидеринге угландыр таарымчалыг байдал оларда тургустунмаан.

«Кызыл тараачын» колхозтуң даргазы эш Мамбетов, партия организациязының секретары эш Доржу, Сталин аттыг колхозтуң даргазы эш Ревнюх, партия организациязының секретары эш Баир, Ийме суму Совединиң даргазы эш Осур черчерде мал одарладып турар малчыннарга кончуг ховар барып, оларның амыдырал-чурттагазын сонуурган көрбейн турар. Партия, совет организациялар малчыннарның ортузунга политиктиг кижизидилгелиг ажылды доктаамал чорутпайн турар, ылаңгыя солуннар озалдап тараттынып турар.

Мал ажылының чамдык тускай эртемниглери четпес ажылдап турар. Жданов аттыг колхозта мал эмчизи эш Данила мал фермаларынга кончуг эвээш барып турган, «Коммунизмче орук» колхозта зоотехник эш Шенкирбей малчыннарга боттуг дузалашпайн турар. Чамдык колхозтарда мал аарыы бар, МТС-тиң мал эмчизи эш Мартынов, районнуң мал эмнелгезиниң салбыры (эргелекчизи эш Соскинов) мал аарыгларын баш удур болдурбазының хемчеглерин албайн турар. Эш Соскинов колхозтарга дузалажыр талазыбиле ажыл чорударының улуу, харын үргүлүү арагалаар чорукка хандаан. МТС директору эш Толпин болгаш колхозтарның даргалары колхозчуларның зоотехниктиг өөредилгезин дыка четпес организастаан. Ынчангаш колхозтарның хөй кезиинде зоотехниктиг өөредилге чоруваайн турар. Үүгле «Коммунизмче орук», «Искра», «Большевик» колхозтарда колхозчуларның зоотехниктиг өөредилгези чоруп турар.

Ырак кыштагларда малчыннарга медицина дузаламчызын көргүзер дугайында районнуң кадык камгалал килдизи болгаш көдээде эмнелге салбырлары тодаргай хемчеглер албайн турар. Малчыннарга шай, тапкы, оттуг-ыяш, керосин оон-даа өске чугула хереглелдиң бараанларын райпо болгаш оон көдээ черлерде садыгларының ажылдакчылары үзүктел чокка апарып садыгларын организиставайн турар. Партия райкомунуң болгаш райкүүскомнуң чамдык ажылдакчылары колхозтарга барганда, мал фермаларынга, кыштагларда малчыннарга барбайн, оларның ортузунга боттуг ажыл организаставайн турар, олар үүгле колхозтарның суурларынга четкеш, ниити сан-медээ чыып алгам, дедир чаныш чоруптарынга өйлежип турар.

Мал кыштагладыышкынында, оон кышкы ажаалгазында илерээн четпестерни дүрген чайладыр дээш колхозтарның баштаар черлери, МТС-тиң директору шыңгыы хемчегларни алыры онза негетинин турар. Ниитиниң малын кыш дургузунда менди ажаар дээш колхозчу малчыннар бүгү болдунар аргаларны хереглеп, тодаргай хемчегларни чорудары чугула сорулга болур. Ниитиниң мал ажылын улам ыцай хөгжүдериниң хөрөөн партия, совет организациялары тодаргай удуртур херек. Мал кыштагладыышкынын эки организастаар, малдың баш санын өстүрер, оон продуктулуун көвүдедир дугайында тодаргай хемчегларни чорударын чөвүлел хурал шиитпирлээн.

Д. СЮРЮН-ООЛ.

Чоннуң күзелин кажан хандырар ирги?

Тере-Хөл дээрге бистиң областың эң-не ырак кыдыг булуннарының бирээзи дээрзи кымга-даа билдингир. Ында «Большевик» колхозтуң колхозчулары колхозчу тургузуғу быжыглап, боттарының ажылагыйын, культурлуг амыдыралын шапкыны-биле хөгжүдүп турарлар. Ол ышкаш ында албан хаакчылар, көдээ ажылагыйның тускай эртемниглери болгаш башкылар, эмчилер чыл бүрү-ле көвүдеп турарлар. Олар хостуг шактарын культурлуг дыштанылгага эрттирерин күзээрлер. Ынчангаш колхозчулар болгаш интеллигенциялар көдээ клубка кино көөрү-биле чыглып келирлер. Ынчалза-даа ында кино кончуг хаая үнүп турар. Ол үнүп турар кинолар дээрге колдуунда-ла эргижирей берген.

Бир катап биске чаа кино чедип келген. Чаа кино келген дээш чон-даа дыка өөрээн. Ол өөрээн клубка кижи дээрге сынмас. Кино-даа үнүп эгелээн. Ынчалза-даа көрүкчүлер кинону төндүр көрбээннер. Үүгe дээрге, ол кинонуң сөөлгү кезектери чокка чорудуп берген болган. Бо ышкаш фактылар оон-даа хөй.

Ынчангаш биске чаа киноларны үүгe чорудуп бербейн турарын, база чаа кино көрүксеп турар чоннуң күзелин кажан боттандырарын областың культура эргелелинден болгаш облкинофикациядан айтырыш тур бис.

Башкы В. ДҮМЕН-БАЙР.

улусту ажылдыр көргеш, чугаалап эгелээн.

— Эштер... Болунуң күш-ажылы-биле бодунуң чонунга бараан болуп ажылдаары, чурттаары дег улуг алдар болгаш аас-кежик чок. Бистер даараныкчылар, совет кижилериниң мурнунга улуг болгаш хүндүлүг хүлээлгелиг бис. Чараш, быжыг, эптиг хептерни бистен олар негеп турар. Ол идегелге төлептиг болуру бистиң ыдыктыг хүлээлгевис. Болунуң үүгле ол хүлээлгезин долузу-биле медереп билир кижи чонга төлептиг бараан болуп шыдаар. Ындыг чаагай сеткил мени күш-ажыыле сорук киирип, меңзээ төтүнмес күштү берип турар. Бистиң даараан кылыгларывыс ол шупту совет кижилериниң хереглелинге барып турар. Даараныкчыларның күш-ажылының чолу ында...

Нина бодунуң чугаазын бүдүүлге планын күүседиринге аңаа үүү дузалап, үүү шантыктап турарын болгаш моон соңгаар кандыг арга-биле ажылдаарын тайылбырлаары-биле доосхан. Диңмиттиг адыш часкаашкынының даажы залдың дөрүнче чаңгыланып чоруй барган. Ол, чугаазын доосхан президиум столунуң ужунда олурган сандайынга барып олуруп алгаш «улус бо хире адыш часкап турар кандай чоор, сүрөөдээн үүм-биле эмин эртир хөй аазашкын апкан ирги мен бе?»—деп бодаан. Ол, чанында олурган партия хооркомунуң төлөөлекчизиниң мурнунда чыткан ажа каан казн блокнодунче бүдүү харап көөрге ында мынча деп казн болган: «Нина Золотухина бүдүүлге планын ай санында 150 хуу күүседирин хүлээнген».

Нина хурал соонда бажыңынче чаныш бар чыда оон мурнунда кайы хире улуг сорулганың тургустунганын бодап, үүнүң дугайында сагыш човаар болгаш чоргаарланыр үүе барын билип чораан.

Комбинаттың түс-түс цехтеринге, бригадаларына болгаш эзлчеринге мурнакчы дуржулганы шиңгээдип алыры дээш демисел чедишкининг чоруп турган. Мергежил бедидериниң бөлүмнериниң дыңнакчылары комбинаттың шалынчыларының ажылының дуржулгазын өөренип, оларның чугааларын дыңнап турган. Цех мастерлериниң даараныкчыларын канчаар ажылдап турарын көрүп оларның ажылының чедишкининг болгаш чешпес талаларын хынамчалыг хайгаарап турганын көргеш, Валя Екова бир катап Нинага маңнап келгеш, оон кулааңга мынча деп сымыранган:

— Нина, көрден!

— Үү үүвел?

— Мастерлер хуралдың шиитпирин күүседип турары ол-дур, көрдүн бе.

— А, сен чаңгыс-ла мастерлер күүседип турары ол деп билип тур сен бе?

— Чок, аан. Бистиң шүгүмчүлелиристиң оларга кайы хире саңдарлыг болганын чугаалаксаң тур мен.

—Ёзулуг кижилер шүгүмчүлелди шак ынчаар хүлээп алыр ужурлуг. Сен, Валя, оон үлегер алзыңа эки боор.

—Кайы, мен сээн мээн дугайымда шүгүмчүлелиннi хүлээвейн турж ук мен бе?

— Ийе! Эннир комсомол хуралынга сени бодунуң ажылының дугайында хана солунга чүве бижи дээрге ынаваан дугайында шүгүмчүлээримге удурланып турган-на болгай сен.

— А мен сени хомудай бээр деп бодаваан-на болгай мен.

— Шын шүгүмчүлелди хүлээп албаан дугайында хомудавас арга чок.

— Күжүр эжим, моон соңгаар ынчанмас мен. Шын шүгүмчүлелди хүлээп ап чоруур мен.

— Меңзээ эвес, а комсомолчуларның мурнунга ол дугайын миннип вер.

— Комсомол комитединиң секретары эш Золотухинаның мурнунга хүлээнип тур мен!—деп, Валя шын сеткилли-биле чугаалаан. Нина эжиниң ол сөзүн дыңнаш катырыпкаш, чугаалаан.

— Сөзүн эзле Валя!

— Комсомолчулар сөглөөн сөзүн эзлеп шыдаарлар?—дээш Валя эжин бодунга чыыпыр куспактапкаш, ханаже холун айыткаш, чугаалаан.—Көрдаан! Бистиң бригадавыс бо айда бүдүүлге планын 130 хуу күүседир хүлээлгезин 150 хуу ыылдыр ажыр күүсеткен, а 10 мун рубльдиң камналгазын бээр дээн болза 15 мун рубльдиң камналгазын берген. А, сен Нина планыңны 180 хуу күүсеткендир сен.

—Ойт, шында-ла! Бо айның түүнелинүүнүп келгени ол-дур але—дээш, Нина өөрүп алгыра берген.—Уруглар! Бээр келиңер, кым кандыг ажылдаан эвес.

Уруглар шупту ханада азып каан көргүзүг самбырада барганнар. Ол аразында секретарь уруг маңнап келгеш алгырган:

—Нина Золотухина! Сени партия хооркомундан телефонда хереглеп тур, шымда. Силерниң бригада шилчиир кызыл тук-биле шаңнаткан-дыр.

Нина телефонну тудуп алырга оон чүрээ тикигейнип турган. Партия хооркомунуң секретары комсомолчу аныяктарның шалынчы бригадазынга болгаш даараныга комбинадынга шилчиир кызыл тукту тывыскан дугайын дыңнаткан. Нина өөрүшкүлүг медээге харылаптар үнелиг сөс тыннайн турган. Ол «четирдим» деп допчу болгаш үнелиг сөстү чугаалааш, телефон тудазын камныг салып каан.

—Шилчиир кызыл тукту хооркомдан барып коллективтиң мурнундан хүлээп алырын сеңээ идеген тур бис, Нина Андреевна — деп комбинаттың директору аңаа чугаалаан.—Ол улуг идегелге төлептиг бол!

Коллективтиң ол улуг идегели ону күш-ажылчы оңмас алдар-биле канчаар каастап турганын болгаш оон сеткилинде долган өөрүшкүнү илерёдир сөстер тыпаанындан Нина директорнуң кабинединден карак ажыт үне халаан. Үнүп кээрге партия организациязының секретары болгаш профком даргалы баштаан каш кижи хүндүлел самбыразында коллективтиң мурнакчыларының чуруктарын азып турган. Нина бодунуң чуруун хөй улустуң бажында олурганын танзан. Оон чанында Валя, Анна, Моңгуш болгаш оон-даа өске хөй уругларның болгаш комбинаттың он-он хоочун даараныкчыларының чуруктары олурган. Василий Иванович Нинаның янынга келгеш, чуруктарже айыткаш баштактанган:

—Хүндүлүг самбыраның улуг кезиин аныяктар өзлеп турар-дыр аа, эш секретарь.

—Бо үүгле эгезиндир, Василий Иванович—деп, Нина чоргаар хорылаан.—Комбинаттың даараныкчылары шупту мурнакчылар болу бээр үе ырак эвес!

Т. ОЮН.

Делегейнин Сталинчы шанналынын лауреаттары

АЛЕН ЛЕ ЛЕАП

Франциянын болгаш бүгү делегейнин ажылчын шимчэшкининин шылтарангай төлэлекчизи, тайбын болгаш улустар аразынга найырал дэш чалбыыштыг демиселчи—Ален Ле Леаптын ады билдинмес чурт делегейде чок.

Ален Ле Леап 1905 чылда Франциянын Ланмер деп бичин хоорайынга албан-хаакчы өг-бүледен төрүүнген. Амыдыралы аар-берге турза-даа, эрес шудургу аныяк оол билигже орукту тып, башкынын дээди өөредилге черин дооскаш, эртемнерниң бирги чадазынын дипломун алган.

Ален Ле Леап бодунуң күш-ажылчы чурттадгазынын баштайгы хүннеринден эгелээш-ле ажылчын шимчэшкининге идепкейлиг киржип келген. Ален Ле Леаптын профэвилел ажыл-чорудулгазы Францияга делгеми-биле сураглыг болу берген. Чэрби харлыг оол турган-ла француз профэвилелдериниң удуртукчу албанын кылын эгелээн.

Француз ажылчы чоннар Ален Ле Леапты ажылчын ангының хүрээлениниң чаңгыс эвининг херээ дэш чайгылыш чок демиселчи кылдыр эки билирлер. 1947 чылда болган чоруктө Франциянын ажылчы чоннары уткаан: ынчаарда америк разведканын агентизи, күш-ажылдың америк федерациязының төлэлекчизи Ирвинг Браунуң башталгазы-биле профэвилел шимчэшкининиң француз чарылдырыкчылары француз ажылчыннарының өргазынан согуушкун таварыштырарын оралдажып, Күш-ажылдың бүгү-ниити конфедерациязынга боттарының организациязын—Форс үврнерни удурландыр тургусканнар. Ле Леап болза, чарылдырыкчыларга удурланып, оларны илередип, Күш-ажылдын бүгү-ниити конфедерациязын быжыглаарын хандырганнарының бирээзи турган. Франциянын Күш-ажылчы улузунуң амыдыралчы эрге-ажыктарын камгалаар херекке Ле Леаптын ачы-хавыязының үнелэшкини болза, Франциянын Күш-ажылдын бүгү-ниити конфедерациязының чингине секретарынга өөн сонгааны болур.

Ален Ле Леап болза, бүгү делегейнин ажылчын шимчэшкининиң база шылгарангай ажылдакчызы. 1949 чылда Профэвилелдериниң Бүгү-делегей федерациязының Миланга болган съездизи ону ол федерациянын оралакчы даргазынга сонгаан.

Ален Ле Леап—тайбын дэш кызымак болгаш чайгылыш чок демиселчи. Бүгү делегейнин конференцияларынга болгаш конгрессеринге, бодунуң публистиктиг үүлдериниге болгаш номнарынга Ле Леап дайын кышыкчыларын сойгалап, оларның кижиге өжэннинг планнарын

илередип, тайбын дэш, улустар аразынга айыл чок чорук дэш демисежиринче улустарны кыйгырып турар.

Индий-Кылатка «хирлиг дайынны» соксадыры дэш француз улустуң шимчэшкининге Ле Леап улуг салыышкынны киргген. Франциянын реаксылыг бөлүктери ооң оозунга таарышпайн, 1952 чылдың октябрьда Ле Леапты кара бажыналаан. Тайбын дэш могаг-шылаг чок демиселчини болгаш ажылчыннарның шынчы өөнүүн дүрүм чогу-биле хоругдаан чорук француз ажылчы чоннарның килеңнэшкинин хайныктырын үндүрген. Ален Ле Леапты болгаш өске-даа патриоттарны хостадыры дэш күүлүг кампания калбарган. Улус массаларның негелдези-биле Ле Леапты эрге-чагыргалар хостадыр ужурга таварышкан. Кара-бажын ооң эрес соруун суларадын шыдаваан. Франциянын Күш-ажылдың Бүгү-ниити конфедерациязының 1953 чылдың июньда болган XXIX съездизинге Ле Леаптың Индий-кыдатка дайынны соксадыр дугайында кыйгырыы база катап чаңгыланып үнген.

Өзулуг француз патриот Ле Леап болза, Францияга айылдыг политика болур герман милитаризмни катап төрүүндүрериниң политиказынга чаныш-сыныш чок удурланып турар. 1954 чылда Берлинге болган Европаның профэвилел конференциязынга Ле Леап агрессчи вермахтыны катап төрүүндүреринин планнарынга удур, Европага коллективтиг айыыл чок чоруктуң системазын тургузары дэш бүгү ажылчы чоннарны мобилизастаарынче кыйгырган.

Ален Ле Леап—Совет Эвилелинин шынчы өөнүү. «Франция—ССРЭ» деп ассоциациянын оралакчы даргазы болбушаан, Франциянын болгаш Совет Эвилелинин улустарының аразында найыралды быжыглаарынче угланган улуг ажылды ол чорудуп турар.

Европаның бүгү улустарының айыыл чок чоруунуң дайзыны болур герман милитаризмнин катап төрүүнеринге удур кадыг дошкун демиселди француз улус бо хүннерде чорудуп турар. Делегейнин Сталинчы шанналын Ален Ле Леапка тыыскан чорук ооң ачы-хавыязын болгаш француз улустуң ачы-хавыязын улуу-биле үнелеп көргени болур.

АНДРЭ БОННАР

«Улустар аразынга тайбынны быжыглаары дэш» делегейнин Сталинчы шанналын Швейцарияның улузунуң төлэлекчизи—профессор Андрэ Боннарга тыыскан.

Ол чорук швейцар улустуң тайбын дэш демиселин үнелеп көрген чорук болур.

Швейцарияда тайбын талалакчылары тайбын дэш идепкейлиг демиселдиң оруунда кирген. Делегейнин чаа дайынының кышыкчыларының планнарын чаңгыс-даа улус аная көрүп эртпирер арга чок болу берген деп чүвени тайбын талалакчылары билип турарлар. Атомнуг дайын ылаңгыя Швейцария ышкаш биче девискээрлиг, сырый чурттакчыларлыг күрүнелерге эн айылдыг деп чүвени олар база билип турарлар.

Тайбынны камгалаары болгаш быжыглаары улустарның боттарындан, агрессчи күштерге удур демиселден хамааржыр деп чүве Швейцарияның бөлүүн кижилериниң медерелинде улам-на ханызы-биле сиңнигип кирип турар. Андрэ Боннарның ажыл-чорудулгазы болза, Швейцарияның чонунуң аразында болуп турар бурунгаар базымнарның тодаргай көргүзүү болуп турар.

Андрэ Боннар — 66 харлыг эртемден, Лозаннада университеттиң профессору. Ооң ады Барыын Европаның эртемден бөлүктеринге шагдан тура-ла билдингир. Андрэ Боннар — бурунгу грек литература болгаш дыл талазы-биле специалист, улуг эртемден-лингвист. Ооң эртем талазы-биле сонуургалы амгы үеден ырак — бурунгу үе болза-даа, амгы үедеги амыдыралды өөренир, тайбын дэш, бодунуң улузунуң келир үези дэш демисежир деп чүвени ол кончуг эки билип турар. Эртемденнинг шак ол бодалгазы Швейцарияның чонунуң ортузунга, хөй ниитизинге ооң адын алдаржыткан болгаш тайбын дэш швейцар демиселчилериниң ынак удуртукчузу болдурган.

Культура ажылдакчыларының Вроцлов конгрезинин соонда дораан-на Андрэ Боннар тайбын камгалалының шимчэшкининге идепкейлиг киржип эгелээн. Ынчаарда, 1948 чылда совет литература дугайында Боннар лекция номчуп, ол лекциязын ооң соонда тускай ном кылдыр

ажылдап кылгаш, парлап үндүрген. Реаксылыг бөлүктер ооң лекциязының алдар сураглыг болуп турарын көргеш Боннарга удур хемчегларни ап эгелээн. Эртемден аная харыы кылдыр «Швейцария — ССРЭ» деп ниитилелдиң ажыл-чорудулгазынга идепкейлиг киришкен.

1949 чылда Парижке болган тайбын талалакчыларының бүгү-делегей конгрезинге киришкен болгаш конгресстиң Доктаамал комитединиң составынга сонгутурган. Ол-ла чылда Швейцарияның тайбын талалакчыларының Комитединин удуртукчузу болу берген. 1950 чылда Андрэ Боннарны тайбын камгалалының ийги Бүгү-делегей конгрези Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлелинин кежигүнүнге сонгаан.

Швейцарияның тайбынга ынакшылдыг күштерин каттыштырар талазы-биле, ылаңгыя швейцар интеллигенцияны тайбын камгалалының шимчэшкининге хандыып кирер талазы-биле Боннар улуг ажылды кылган. Эрткен чылдың чазынында Боннарга удур нүүлдэшкин кылырын реаксылыг күштер оралдашкаш, шуут аштырыышкынга таварышкан. «Профессор Андрэ Боннарны болгаш демократтыг хосталгаларны камгалаар» шимчэшкин бүгү Швейцарияга ол хүннерде тыптып үнген.

Герман милитаризмни катап төрүүндүрүп турар барыын күрүнелерниң политиказы-биле холбаштыр дайын айыылы Европаның улустарының кырында кыжаныып турар үеде Андрэ Боннар ол политикага удур демисежип турар. Чоокта чаа Боннар «Мээн чаңгыс-чурттулгарымга» деп кыйгырыг үндүрген. Барыын Германияны чепсеглээриниң планы Швейцарияга өлүмнүг айыыл болуп турар. «Бистиң эживис аксында вермахт тургустунуп турар. Базель болгаш Цюрих, Лозанна болгаш Женева болза, герман кызыгаарларже Парижтан чоок» — деп Боннар бижээн.

Тайбын дэш дидим болгаш эрестиг демиселчи, шынчы эртемден болгаш аксеткилдиг хөй-ниити ажылдакчы, улустуң эрге-ажыктары дэш демиселчи, делегейнин Сталинчы шанналының лауреаты Андрэ Боннарның ачы-хавыязын делегейнин бөдүүн кижилери үнелеп турар. Ол үнелелди Андрэ Боннар бодунуң тайбын дэш кызымак ажыл-чорудулгазы-биле шынзыктырган.

ЛАОСТА ПОЛИТИКТИГ КОНФЕРЕНЦИЯ

ШАНХАЙ, январь 24. Вьетнамның информация агентилелиниң дыңнадыы-биле алырга, январь 18-те Кангбалонга (Сонгу Лаос) лаостуң политиктиг конференциязын чыыдырган, аная Лаостуң хаанныг чазаанның болгаш Патет-Лаонуң чазаанын төлэлери киришкен.

Лаоска дайын чорулулгаларын соксадыр дугайында дугуржулга болгаш Женева чөвүлел хуралының түүнел декларациязы өзугаар хаанныг чазактың болгаш Патет-Лаонуң шериг кезектериниң дугайында айтырыгны таарыштырарының аргазы-биле Лаосту каттыштырарын бодунуң сорулгазы кылдыр политиктиг конференцияның киржикчилери тургузуп турар.

Бирги хуралдың соонда каттышкан декларацияны чарлаан, хурал найыралдыг байдалга эрткен деп ыңа чугаалап турар: «Талалар бот-бодунуң сеткилиниң чажыт чогун болгаш тайбынны кады быжыдар, улуска хосталганы болгаш демократияны бөөр дэш тайбынчыдылга дугайында Женева дугуржулгаларын кады боттандырарының, каттыжыышкынны боттандырарының болгаш национал хамаарышпас чорукту чедип алырының чугулазын илереткеннер. Национал хамаарышпас чорук-биле холбашкан айтырыгларны чугаалажыышкыннар-биле шиитпирлээринге бүгү күжениишкинни салырын талалар хүлэниш турар».

Бо конференцияның мурнуу чарыында чугаалажыышкыннарны үзер оралдажыышкыннарны ап чорутканын демдеглезе чогуур. «Вьетнам» шериглериниң Сам-Неа можуга шеригниң ийи таңныыл черинче халдаашкын дугайында дыңнадыгны алаан каш даштыкы агентилелдер парлап үндүрген. Ынчыг болза-даа Сайгондан дыңнадыглар-биле алырга, истелге чорудары-биле чоруткан, Лаоска хайгаарал болгаш хыналда талазы-биле улустар аразының комиссиязының бөлүү мырынай кандыг-даа халдаашкын болбаан дээрзин доктааткан.

Вьетнамның информация агентилелиниң дыңнатканы болза, Вьетнамның улустуң эки-турачыларының болгаш Лаоска тайбынчыдылга талазы-биле комиссияда Патет-Лаонуң чепсектиг күштериниң төлэлери маңаа холбаштыр медеглел парлап үндүрген, Лаоста Вьетнамның улустуң эки-турачылары туруп турар дээр дугайында хоп-меге бадыткаашкынны ол медеглелде буруу шапкан. Вьетнамның улустуң эки-турачылары шуптузу 1954 чылдың ноябрь 16-да, тодаргайлаарга Женева дугуржулгазы-биле доктааткан хуусааның бетинде үнүп чоруткан деп медеглелде демдеглеп турар.

(СЭТА).

ГДР-ниң президентизи Вильгельм Пиктиң медеглели

БЕРЛИН, январь 26. АДН агентилелдиң дамчытканын өзугаар алырга, Герман Демократтыг Республиканың президентизи Вильгельм Пик бөгүн Обхаузенде (Галле округта) машина трактор станциязының ажылчы чоннарының төлэлери-биле беседазынга Совет Эвилелиниң болгаш Германияның аразында дайын байдалын соксадыр дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыыбиле «бүгү немец улуска улуг дузалам-чы көргүстүнген» деп медеглээн.

«Германияның чаңгыс эвин катап тургузар дугайында немец төлэлекчилериниң киржилгези-биле дөрт күрүнелерниң чугаалажыышкыннарын немец улус ам улам улуг күш-биле чедип алыр ужурлуг — деп Пик чугаалаан.

Бистиң республикавыстың тайбынга ынакшылдыг улустарның чүүлдүгүнүн көрүлдезин чедип алган ажылчы чоннары шериг дугуржулгаларынга болгаш чарлыышкынга удур, тайбын керээзи болгаш Германияның чаңгыс эви дээн негелдеп ам улам-на шинтпирлин-биле кедүрүп үндүрүп турар».

(СЭТА).

Вена Кыйгырыының адаанга Чехословакияда ат салыышкынының чыылдазы

ПРАГА. Атомнуг дайынны баш удур болдурбазы дэш Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бюрозунуң Вена Кыйгырыының адаанга ат салыышкыннарының чыылдазы Чехословакияда эгелээн.

Ат салыышкыннарының чыылдазын бир дугаарында-ла Кладненниң каттышкан кан шуктулга заводтарының ажылчыннары болгаш албан-хаакчылары эгелээнер. Ажылчыннарның 90 ажыг хуузу Кыйгырыгның адаанга аттарын салганнар.

Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыының адаанга ат салыышкынарының чыылдазы ол ышкаш Астраваның шахтёрларының Пльзеньниң Братиславаның, Брнонуң машина тудукчуларының ортузунда болгаш республиканың өске-даа үлетпүр төптеринде эгелээн.

(СЭТА).

Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бюрозунуң шиитпирлерин румын улус деткип турар

БУХАРЕСТ. Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бюрозунуң шиитпирлерин румын улус деткип болгаш чүүлдүг деп көрүп турар.

Ол шиитпирлерни холбаштыр «Скынтейя» солун ажылчы чоннарның төлэлекчилериниң чүүлдерин парлап турар. Бухарестиниң Георгиу Деж аттыг даарачылыга фабриказының ажылчыны Лукреция Барбунуң бижээни болза, боттарының ургуларының келир үезинин дугайында сагыш салып турар бүгү иелер-биле бир дөмей мен, атомнуг дайынче чүткүп турарларга удур демисежип турар мен, ынчангаш оларга мынча дээр бис: бир эвес атомнуг бомбаны ажыглаар деп семээр болзунарза, силерниң үүлгелиннер делегейниң бүгү иелериниге каргадыр. Делегейниң улустарынга Венаның Кыйгырыының адаанга өөрүшкүлүү-биле адым салыр мен база табыңны камгалаары болгаш төрээн чурту быжыглаары дээш бүдүрүлгечи чаа-чаа күжениишкиннер-биле болумнуң адымны быжыглаар мен.

— Делегейниң улустарынга Кыйгырыының адаанга долу бүзүреллин күзели-биле адымны салыр мен, атомнуг дайынга удур, амыдырал дээш болумнуң адымны салыр мен—деп Румын Улус Республиканың эртемнер академиязының корреспондент кежигүнү Траян Георгиу чугаалаан.

(СЭТА).

Атомнуг дайынның айыылынга удур демиселче мобилизакчы шиитпир

СОФИЯ. Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бюрозунуң ажылының түннелдерин болгар парлалга калбаа-биле дыңнадын турар. «Работническо дело» солунуң мурнуку чүүлүнде болза, хуралга хүлээн алдынган шиитпирлер кончуг улуг ужур-дузалыг деп демдеглеп турар.

«Отечествен фронт» солунуң бижип турары болза, Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бюрозунуң документилери—Декларация, Делегейниң улустарынга Кыйгырыг болгаш Европаның улустарынга Кыйгырыг—төөгүлүг ужур-дузалыг. Ол документилер болза, айыылдың кайын үнүп турарын айтып турар болгаш ол айыылдан чайлаары дээш идепкейлиг демиселче улустарны кыйгырып турар.

Тайбынга хосталгалыг бүгү улустар-биле бир дөмей болгар улус Тайбынның Бүгү делегей Чөвүлелиниң бюрозунуң шиитпирлерин изин-биле деткип турар болгаш оларны амыдыралга боттандырары-биле бүгү-ле үүлдерни кылыр деп бүгү солуннар демдеглеп турар.

(СЭТА).

Франциянын күш-ажылдын бүгү-ниити конфедерациязының медеглели

ПАРИЖ, январь 26. Күш-ажылдың бүгү-ниити конфедерациязының ооң чингине секретары Бонуа Фрашон баштаан төлэлери Министрлер Чөвүлелиниң даргазы Мендес-Франска чораан болгаш экономиктиг база политиктиг характерниң элээн хөй шыңгыы негелделерин конфедерациянын мурнундан киргген. Франциянын ан улуг профэвилел организациязы болур күш-ажылдың бүгү-ниити конфедерациязы күш-ажылдың бүгү-делегей организациязынче болунуң төлэлерин чорудар эргелиг деп чүвени төлэлер хамыктын мурнунда онзалап демдеглээн.

Ооң ынай төлэлер болза, күш-ажылдың бүгү-ниити конфедерациязы ол эң улуг профэвилел организациязы болур эргелиг болганы-биле Франциянын экономиктиг чөвүлелдинге хөй санныг олуттарны алган турарын негээн.

Чазак органнары национализастаан будүрүлгелериниң ажылчыннарының кайы-бир негелделериниң дугайында чугаалажыышкыннар чорударда ол чугаалажыышкыннардан күш-ажылдың бүгү-ниити конференциязын чайлаткаш чорудуп турар ындыг байдалды болдурар аргажогун күш-ажылдың бүгү-ниити конфедерациязының төлэлери Мендес-Франска айыткан.

Бенуа Фрашон журналистерге чүве чугаалап тургаш, күш-ажылдың бүгү-ниити конфедерациязының төлэлери ажыл төлевириниң магадылатынган минимумун тургузарын; ол минимумну кедээ ажылагый ажылчыннарынга нептередирин; ажыл төлевириниң куржаглар барымдаар чорудуун күш чок болуларын болгаш Францияда чурттап турар аржир ажылчыннарга күш-ажылдың деңгэлиг байдалдарын тургузарын чазак баштынындан негээн деп дыңнаткан.

(СЭТА).

Катап чепсеглээшкинге удур демиселге барыын герман ажылчы чоннарның эп-сеткил каттыштырыышкыны

БЕРЛИН. АДН агентилелиниң дамчытканы болза, 1 миллион ажыг кижи киришкен барыын герман дагжыларның болгаш металлургтарның бүгү ниити-ажыл соксадыышкыны Барыын Германияның ажылчы чоннарының эп-сеткил каттыжыышкынының күчүлүг көргүзүү болу берген.

Ажыл соксадыышкыны «Будурулгелерни башкарарынга профэвилелдериниң киржир эргези дээш» деп лозунгунуң адаа-биле эртип турган. Ажыл соксадыышкыны олгла үеде Барыын Германияны чепсеглээр политикага удурланыышкынның илергейлээшкини болган. Ажыл соксадыышкыны кылган ажылчыннар боттарының будурулгелериниң ханаларынга мыңдыг бижиктерлиг плакаттарны азып турган: «Милитаризмге удур профэвилелдер каттыжыышкыны-биле кады, 1955 чылда ниити герман хостуг сонгулдалар дээш», «Париж» дугуржулгаларынга удур демисежиңер», «Бистиң аныяктарывысты армияга күш-биле келдиреринден камгаланар».

Барыын Германияның профэвилелдер каттыжыышкынының даргазының оралакчызы Рейтер барыын герман дагжыларның болгаш металлургтарның ажыл соксадыышкынының улуг ужур-дузазын демдеглевишаан, мынчаар медеглээн: Бо ажыл соксадыышкыны болза, будурулгелерни башкарарынга ажылчыннарның киржир эргезин казыыр санал киргген Рейшке чүгле удур угланган ышкаш деп бадыткаары мырынай шын эвес. Рейштиң чугаазы чурту катап чепсеглээриниң планнары-биле холбаштыр үнген профэвилелдериниң шыңгыы дүвүрээзининиң уламынан үнген ажыл соксадыышкынга чүгле чылдак болган.

(СЭТА).

Япон парламентини таратканы

ШАНХАЙ. Киодо Цусин агентилелиниң дыңнадыын өзугаар алырга, ам болур парламент сонгулдаларын холбаштыр январь 24-те Хатояманың чазаа парламентинин адакы палатазын тараткан.

Сонгулдалар дугайында тускай хүнүү ам-даа дыңнатпаан.

(СЭТА).

Париж дугуржулгаларынга удур чыскаал

БЕРЛИН. АДН агентилелиниң дыңнадын турары болза, париж дугуржулгалары өзугаар Барыын Германияны чепсеглээринге удур хөй кижилиг чыскаал Ремшейдке (Барыын Германия) болган. Париж дугуржулгаларынын талазы-биле улустуң бадылаашкынын Барыын Германияның профэвилелдер каттыжыышкынының Бавария организацияларының негеп турганы ышкаш чүгле Баварияга эвес, харын Барыын Германияның бүгү черлериниге база эрттирерин кыйгырып турар лозунгуларны чыскаалдын киржикчилери тудуп алгаш чоруп турган. Ооң аңгыда армияга улус чыыр деп турарынга удур демисел чорудар сорулгабиле ажылчыннарның конференциязын чыыдыр дугайында негелдени чыскаалдын киржикчилери салган.

(СЭТА).

Индияның национал конгрези деп партияның съездизинин доозулганы

ДЕЛИ. Парлалганын дыңнадып турары болза, «Петровтуң херээ» деп адаар херектиң дугайында Австралияга хаанның комиссиязының хуралын январь 18-те катап чоруткаңы-биле холбаштыр, Сидней хоорайнын улуг бөлүк порт ажылчыннары хурал болуп турган бажынын мурнунга удурланыышкынның чыскаалын кылган. Ол хуралды тарадырын болгаш аная порттуң ийи ажылчыннарының кыйгыртканын күш чок болдурарын ажылчыннар негеп турган. Бо комиссияның «ажылын» буруу шаап турар лозунгуларны чыскаалганнар тудуп алгаш чоруп турган. Полиция чыскаалды тарадыр сыырган болгаш ооң киржикчилериниңен—14 кижини тудуп хоругдаан.

(СЭТА).

Франциянын национал хуралында

ПАРИЖ, январь 26. Мурнундагы фронтучулар херектериниң талазы-биле министерствонуң бюджединиң чазак төлевилелин Франциянын национал хуралы мырынай четпес деп санаап январь 25-те бир үн-биле хүлэвээн. Күрүне бюджединин ол чүүл өзугаар берип турар аксша-хөрөнгилери мурнундагы фронтучуларга болгаш дайын түннелинде каражадап-когараан кижилерге дуза көргүзеринче болгаш пенсиялар төлэлериниче угланган. Ол төлевилелге улуг 587 кижи, тодаргайлаарга хуралга олурун турган бүгү депутаттар улур бадылаан.

Бюджеттиң ол төлевилелин хүлэвээн чорукту парламент бөлүктеринге Мендес-Франстың чазаанын аштырыышкыны кылдыр көрүп турар.

(СЭТА).

Араб чурттарның премьер-министрлериниң Каирде чөвүлел хуралы

КАИР, январь 26. Араб чурттарының премьер-министрлериниң чөвүлел хуралы болунуң ажылын үргүлчүлеп турар. Чөвүлел хуралда киржип турар араб чурттарының премьер-министрлери ам кылдынып турар турик-ирак керээге каттыжып кирер деп Турциянын саналын хүлэвээнин ол черниң информация бөлүктеринде демдеглеп турар. «Аль-Гумхурия» солуннуң медеглээнин өзугаар алырга, «араб күрүнелериниң коллективтиг айыыл чок чорук керээзин катап тургузарының» тодаргай ажыллап кылган программазын чөвүлел хуралга Египет саналдан киргген болуп турар.

(СЭТА).

АКШ-тың конгрезинге президент Эйзенхауэрниң тускай чагаазы

ВАШИНГТОН. Ассошиэйтед Пресс агентилелиниң корреспондентизиниң Вашингтондан дыңнадып турарын өзугаар алырга, президент Эйзенхауэр январь 24-те АКШ-тың конгрезинге тускай чагаа чоруткан. «Формозаның болгаш Пескадор ортулуктарының айыыл чок чоруу» дээр чорукту хандырарының эргежок чугула таварылгазы тургустуна берзе АКШ-тың чепсектиг күштерин ажыглаар эргени аная тыпсырын Эйзенхауэр конгрестен негеп турар. Үстүнде «айыыл чок чорук» деп сесту биригээр чугаалаарга, Тайваньга америк эжелдиң үргүлчүлээрин хандырары болур дээни ол.

Эйзенхауэрниң чагаазы Быдат Улус Республикага удур хоралакчы чорукту илередип турар.

(СЭТА).

Джиласты болгаш Дедиерни шииткени

БЕЛГРАД. Январь 25-те кежээ Белградтың округ суду Джиластың болгаш Дедиерниң херээнин талазы-биле суд истелгеаин дооскан болгаш шииткелди үндүрген. Суд болза, Милован Джиласты бүдүн чартык чылда шенеп шииткен, а Владимир Дедиерни 6 айда кара-бажынга хоругдап, шенеп шииткен.

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Шетинкин кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62, харыысалгалыг редакторнуң оралакчызының 3—68, партийжи амыдырал, пропаганда, кедээ ажыл-агый, культура болгаш амыдырал кылдыстериниң болгаш бухгалтериянын—3—65, харыысалгалыг секретарынын 4—98, иштики информация, чагаа үлетпүр транспорт кылдыстериниң—3—88.

ТС—01550 Культура эргелериниң типографиязы